

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ»**

Студента 2 курсу, 10м_групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне
управління та адміністрування»

Гирика
Владислава
Олександровича

(підпис студента)

Науковий керівник
д.е.н.
доцент

Новікова
Наталя
Леонідівна

(підпис керівника)

Гарант освітньої програми
д.е.н.,
професор

Ладонько
Людмила
Степанівна

(підпис гаранта)

Київ 2020

Київський національний торговельно-економічний університет

Факультет економіки, менеджменту та психології

Кафедра публічного управління та адміністрування

Освітній ступінь: магістр

Спеціальність: публічне управління та адміністрування

Спеціалізація: публічне управління та адміністрування

Затверджую

Зав.кафедри _____

«05» грудня 2019 р.

**Завдання
на випускн кваліфікаційну роботу (проект)
студентові**

Гирику Владиславу Олександровичу

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи (проекту):

**«РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ»**

Затверджена наказом ректора від «02» грудня 2019 р. №4104

2. Строк здачі студентом закінченого роботи (проекту): 02.11.2020

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи(проекту)

Мета роботи(проекту): поглиблення теоретичних засад розвитку територіальних громад в умовах децентралізації та розроблення рекомендацій щодо його вдосконалення в Україні.

Об'єктом дослідження є процес розвитку територіальних громад в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти розвитку територіальних громад в Україні.

4. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (проекту) (перелік питань за кожним розділом):

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

1.1. Концептуальні засади децентралізації управління територіальними громадами.

1.2. Теоретико-методичні засади розвитку територіальних громад.

РОЗДІЛ 2. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

2.1. Моніторинг та оцінювання розвитку територіальних громад в Україні.

2.2 Імплементация світового досвіду розвитку територіальних громад в Україні.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

5. Календарний план виконання роботи (проекту)

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	2	3	4
1	Визначення напрямку дослідження та встановлення теми випускної кваліфікаційної роботи	До 01.11.2019	01.11.2019
2	Складання плану та підготовка індивідуального завдання для виконання випускної кваліфікаційної роботи	До 05.12.2019	05.12.2019
3	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису першого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 19.06.2020	19.06.2020
4	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису другого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 01.09.2020	01.09.2020

5	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису третього розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 01.10.2020	01.10.2020
6	Представлення закінченої випускної кваліфікаційної роботи на кафедрі	До 02.11.2020	02.11.2020
7	Підготовка письмового відгуку на випускну кваліфікаційну роботу	До 06.11.2020	06.11.2020
8	Зовнішнє рецензування ВКР	До 16.11.2020	16.11.2020
10	Проведення попереднього захисту випускних кваліфікаційних робіт	23-27. 11.2020	23-27. 11.2020
11	Вирішення питання про допуск випускної кваліфікаційної роботи до захисту	До 01.12.2020	До 01.12.2020
12	Направлення випускної кваліфікаційної роботи із зовнішньою рецензією до ЕК для захисту	За графіком	За графіком

6. Дата видачі завдання «02» грудня 2019р.

7. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи(проекту)
Новікова Наталя Леонідівна
(прізвище, ініціали, підпис)

8. Керівник проектної групи
(гарант освітньої програми) Ладонько Л.С.
(прізвище, ініціали, підпис)

9. Завдання прийняв до виконання студент Гирик В. О.
(прізвище, ініціали, підпис)

10. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи (проекту):

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист Ладонько Людмила Степанівна

(ПІБ, підпис, дата)

11.Висновок про випускну кваліфікаційну роботу (проект):

Випускна кваліфікаційна робота (проект) студента_Гирика В.О.

(прізвище, ініціали)

може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Керівник проектної групи (гарант освітньої програми):

Ладонько Людмила Степанівна

(прізвище, ініціали, підпис)

Завідувач кафедри: Новікова Наталія Леонідівна

(підпис, прізвище, ініціали)

«03» грудня 2020 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	6
1.1. Концептуальні засади децентралізації управління територіальними громадами.	6
1.2. Теоретико-методичні засади розвитку територіальних громад.	15
РОЗДІЛ 2. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ	
2.1. Моніторинг та оцінювання розвитку територіальних громад в Україні.	24
2.2 Імплементация світового досвіду розвитку територіальних громад в Україні.	35
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ	46
ВИСНОВКИ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ	64

ВСТУП

Реформування територіальної організації влади та місцевого самоврядування, соціально-економічний розвиток країни в умовах перманентних негативних зовнішніх викликів є пріоритетними напрямками державного управління та управління місцевим розвитком в Україні. Суспільно-політичні, соціально-демографічні та фінансово-економічні реалії сьогодення спонукають до пошуку шляхів кардинального покращення існуючих моделей управлінської діяльності на місцевому рівні. Світовий досвід доводить, що динамічний розвиток територіальних громад у цілому неможливо забезпечити без децентралізації державного управління та без спроможного місцевого самоврядування. Перед місцевим самоврядуванням в Україні давно постали такі виклики як: фінансово-економічна неспроможність переважної більшості громад, фактична відсутність достатніх для місцевого економічного розвитку фінансових ресурсів у відповідних бюджетах розвитку. Така ситуація потребує науково обґрунтованого розроблення та впровадження механізмів розвитку територіальних громад в умовах децентралізації.

Дослідженням питань розвитку територіальних громад в умовах децентралізації присвячено праці провідних фундаторів – представників різних наукових шкіл – М. Баймуратова, О. Батанова, І. Бутка, П. Ворони, П. Гураль, Р. Давидова, І. Дегтярьової, І. Дробуш, Н. Камінської, А. Коваленка, В. Куйбіди, І. Лопушинського, Г. Падалка, В. Погорілка, О. Слобожана, Ю. Тодики, О. Фрицького та інших дослідників.

Вивчення праць науковців дозволяє ґрунтовно дослідити сутність поставленого наукового завдання, а також сформулювати питання, що залишаються невирішеними.

Мета дослідження. Метою випускної кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретичних засад розвитку територіальних громад в умовах децентралізації та розроблення рекомендацій щодо його вдосконалення в

Україні.

Відповідно до мети було визначено коло завдань:

- охарактеризувати концептуальні засади децентралізації управління територіальними громадами;
- дослідити теоретико-методичні засади розвитку територіальних громад;
- здійснити моніторинг та оцінювання розвитку територіальних громад в Україні;
- дослідити світовий досвід розвитку територіальних громад з метою імплементації його в Україні;
- визначити напрями подальшого розвитку територіальних громад України.

Об'єктом дослідження є процес розвитку територіальних громад в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти розвитку територіальних громад в Україні.

Методи дослідження. Для досягнення мети випускної кваліфікаційної роботи та вирішення поставлених завдань використано низку загальнонаукових та спеціальних методів дослідження: метод системного підходу та історико-логічний метод – при дослідженні теоретичних аспектів розвитку територіальних громад в умовах децентралізації; методи ретроспективного, порівняльного аналізу – при розгляді світового досвіду розвитку місцевого самоврядування; методи аналізу та синтезу, групування, узагальнення, перехід від абстрактного до конкретного – при розробці рекомендацій щодо визначення напрямів подальшого розвитку територіальних громад в Україні; економіко-статистичні – при моніторингу та оцінюванні процесу розвитку територіальних громад в Україні.

Інформаційною базою випускної кваліфікаційної роботи є широке коло наукових джерел: монографічні дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених, публікації у періодичних виданнях, законодавчі та нормативні акти з

питань децентралізації та місцевого самоврядування; офіційні статистичні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства розвитку громад та територій України, Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, а також статистична інформація міжнародних організацій, Інтернет-джерела.

Випускна кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (налічує 56 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 65 сторінок комп'ютерного тексту, у тому числі основний – 57 сторінок, містить 12 таблиць, 3 рисунків.

Основні положення випускної кваліфікаційної роботи відображені у статті: Гирик В. О. Розвиток територіальних громад в умовах децентралізації / В. Гирик // Публічне управління та адміністрування в умовах суспільних трансформацій. Збірник наукових статей. – 2020. –С. 30.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

1.1. Концептуальні засади децентралізації управління територіальними громадами.

Дослідження феномену децентралізації як вітчизняними так і зарубіжними вченими ґрунтуються на положеннях історії та теорії державного управління. Історія децентралізації налічує більше чотириста років, розпочавши свій рух в Європі у XVII ст., хоча вже в древніх імперіях та середньовікових королівствах актуальними були питання результативного державного устрою. Європейські громадські діячі та науковці постійно шукали нові форми адміністративного устрою державного управління та побудови системи зав'язків в системі публічної влади [40]. Незважаючи на розвиток досліджень у питаннях децентралізації, до кінця XIX ст. більшість була переконана в тому, що головною моделлю державного устрою є сильна централізована держава, яка в Європі вважалась ідеальною моделлю державної організації. Проте вже на початку XX ст. виникла ідея розділення влади, яка була викладена в папській Енцикліці 1931р. як форма проти сильноцентралізованої держави нацистського, фашистського та соціалістичного формату. Головною метою такої ідеї було запобігти у перетворенні централізованих держав в авторитарні [20].

Процес децентралізації XX ст. характеризувався розширенням повноважень органів місцевої влади у різних сферах, в тому числі й у бюджетній, та сфері міжбюджетних відносин. Відповідно до даних Світового банку, 63 із 75 країн які трансформувались та великих країн які розвиваються, на початку та в середині 90-х рр. XX сторіччя почали

здійснювати кроки у напрямку децентралізації [7].

Після закінчення Другої Світової війни рух до децентралізації активізувався. Сьогодні це своєрідна візитівка демократичних країн Європи.

Щодо України, то ідеї та практика місцевого самоврядування також мають давні традиції – від додержавної епохи східнослов'янських племен, вічових зборів Київської Русі, запровадження магдебурзького права, інститутів козацької демократії, функціонування міських дум, губернських і земських установ, сільських сходів під час перебування України у складі Російської імперії, сільських, містечкових, волосних органів, повітових і губернських комісарів, дум за часів УНР. Певний розвиток отримали ідеї місцевого самоврядування на українських землях у складі Російської та Австро-Угорської імперій, де відбувались реформи місцевих органів влади, що мали відповідне значення для українського населення [27].

Був накопичений цікавий досвід, що характеризувався впливом західних та східних правових систем на стародавні традиції українців (табл. 1.1).

Дослідники відмічають зародження місцевого самоврядування у східнослов'янських племенах ще у додержавну епоху. Виникнення сусідства і утворення поселень сприяло розвитку спілкування та громадських взаємин на основі звичаєвого права. Справи поселень, обговорювались і ухвалювались вічем – спільною радою, до якої входили старші представники від усіх сімей чи родів. Віче як форма самоврядування передавалось від покоління до покоління багато століть.

Децентралізація в Україні вперше згадується у Конституції Української народної республіки у 1918 році, в якій зокрема зазначалося, що не порушуючи своєї єдиної влади, Українська народна республіка надає землям своїм та громадам прав широкого самоврядування із дотриманням принципу децентралізації [26].

Таблиця 1.1

Еволюція становлення місцевого самоврядування в Україні

Періоди історії та етапи становлення	Інституційні ознаки
<i>Київська Русь</i> (X – перша половина XIV ст.). становлення місцевого самоврядування	Зародження вітчизняних форм місцевого самоврядування пов'язано ще зі стародавніми традиціями східнослов'янських племен на українських землях і утворенням їх держави – Київської Русі.
<i>Магдебурзьке право</i> <i>XIV-XVIII ст.</i> Європеїзація	З поширенням магдебурзького права відбувався активний процес європеїзації місцевого самоврядування. Він характеризувався поєднанням місцевих форм самоврядування з елементами західноєвропейської організації місцевого життя
<i>Козацьке самоврядування в</i> <i>Запорізькій Січі і Гетьманщині</i> <i>XIV-XVIII ст.</i> Збагачення досвіду місцевого самоврядування	Козацьке самоврядування в Запорізькій Січі і Гетьманщині діяло в тіж часи на основі усталених демократичних процедур, а заклало міцні підвалини української державності.
<i>Україна</i> <i>1917 – 1921 рр.</i> Спроби українізації	Під час Української революції були зроблені спроби українізації місцевого самоврядування, які були зупинені більшовицьким завоюванням України.
<i>УРСР</i> <i>1919-1991</i> <i>рр.</i> Знищення місцевого самоврядування	Створення УРСР і перебування у складі Радянського Союзу (1919-1991рр.) знищило місцеве самоврядування, замінивши його системою Рад народних депутатів
<i>Україна 1991 р по т.ч.</i> Зміцнення самоврядних засад управління на місцях	Із здобуттям Україною незалежності у 1991 р. Органи місцевого самоврядування отримували все більше повноважень і звикали вирішувати без втручання центральних органів держави повсякденні проблеми громад.

Джерело: систематизовано автором на основі [27].

Таким чином, в Конституції УНР 1918 р. було затверджено засади децентралізації: землям, волостям і громадам надавалися права широкого самоврядування, організаційної самостійності. Проте зі зміною влади в Україні ці вони так і не були реалізовані [29].

Більш того, після поразки Української революції більшовизмом було встановлено режим комуністичної диктатури, при якому місцеве

самоврядування було знищено не тільки як ідея, але і як спосіб існування демократичного суспільства. Був заборонений також сам термін «місцеве самоврядування», замість нього запроваджувалась «влада рад», яку пропонувалось вважати «народовладдям». В той же час у країнах західної демократії воно отримало нові можливості для розвитку, особливо після Другої світової війни.

Після 70 років знищення місцевого самоврядування та ігнорування інтересів громад держава визнала їх важливість і оголосила нову політику щодо відродження самоврядування. Одним з відомих кроків Української РСР було прийняття новим складом Верховної Ради 7 грудня 1990 р. закону «Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування». Правові засади місцевого самоврядування України виписані в Конституції 1996 р. та наступних законах, у тому числі і у Європейській хартії місцевого самоврядування, до якої Україна приєдналася. 28 червня 1997 р. був прийнятий закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», який визначив систему та гарантії місцевого самоврядування, засади організації та діяльності, правовий статус і відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування, спираючись при цьому на світовий досвід та національні здобутки.

Реформа децентралізації, розпочата в Україні у 2014 році з прийняттям ряду законодавчих актів, на наше глибоке переконання, виявилася найактуальнішою та соціально затребуваною. Справа в тому, що від початку незалежності Української держави в різні роки було ініційовано та проведено цілу низку фундаментальних реформ, які вплинули та впливають на розвиток та функціонування багатьох соціальних інститутів економічних та політичних процесів в Україні. Але, на жаль, така зміна жодним чином не відображалась на якості життя громадян нашої держави, які й надалі продовжували стикатись з одними і тими ж самими проблемами конкретного міста, селища чи села: дитячі садки і школи, які закривались через брак фінансування, неефективна первинна медична допомога або ж взагалі її

відсутність, забрудненість водойм, відсутність якісної питної води та багато іншого. Станом на початок 2014 р. в Україні так і не склався єдиний загальноукраїнський простір – інституційний, культурний, освітній, інформаційний. Формально унітарна та централізована держава була насправді глибоко регіоналізованою. Ситуацію загострювало ще й те, що Україна розпочинала реформи 2014 р. в умовах сильного економічного виснаження, втрати Криму та розгортання жорсткого військового протистояння на Донбасі. Все це неминуче відобразилось на змісті, темпах та можливості фінансування реформ. Головною причиною того, що реформу децентралізації в Україні розпочали з об'єднання територіальних громад стала велика кількість населених пунктів із малою кількістю населення та фактична відсутність можливостей для розвитку, населення в сільських населених пунктах старіє, відбуваються процеси урбанізації тому економічно активна частина населення сільських населених пунктів перебирається до великих міст або взагалі за межі України. З урахуванням цього держава не може гарантувати якісного надання соціальних та адміністративних послуг жителям. Основне завдання реформи – створити умови для розвитку громад та наблизити послуги до людей шляхом формування заможних громад, передачі більшої частини повноважень на базовий рівень управління та чіткого розмежування функцій між рівнями управління, а також гарантувати належне ресурсне забезпечення місцевого самоврядування.

Щодо теоретико-методичних основ означення терміну “децентралізація”, то він походить від терміну “централізація”, який у свою чергу, означає зосередження керівництва, управління в єдиному центрі [48] чи, зосередження більшої частини державних функцій у віданні центральних установ [15].

Виходячи з такого розуміння “централізації” і з того, що префікс “де” вказує на віддалення, виділення, припинення, скасування чогонебудь, або рух до низу, зниження [49] в словниковій літературі термін “децентралізація” характеризується як знищення, скасування або

послаблення централізації [15].

Таким чином констатуємо, що термін «децентралізація» є протилежним терміну «централізація». Однак, якщо розглядати децентралізацію як процес, то на думку більшості науковців існування будь якої держави обов'язково передбачає наявність таких справ, які обов'язково управляються центром.

Зокрема вітчизняні вчені О. Баймуратов, Л. Бориславський [10], В. Борденюк [11], Ю. Шемшученко [52] та ін. наголошують на тому, що мова йде тільки про оптимальне співвідношення між цими явищами суспільного життя. Без відповідного поєднання централізації і децентралізації жодне управління об'єктивно існувати не може, а тому їх не можна протиставляти. Централізація є невід'ємною ознакою державності, а конституційні зміни не повинні становити ризиків для державності. Це гарантується, з одного боку, монополією держави на окремі сфери (національна безпека й оборона, грошова емісія, питання громадянства тощо), а з другого – наявністю державного контролю за законністю і конституційністю функціонування суб'єктів місцевого самоврядування (адже, до певної міри, це також питання національної безпеки) [10].

Подібної точки зору дотримується і А.Крусан, акцентуючи увагу на тому, що: "... основними очікуваними наслідками децентралізації публічної влади в Україні є її трансформація з метою демократизації державного управління...що в сучасних умовах для України є гарантіями збереження її територіальної цілісності, стабілізації соціально-політичної ситуації та, водночас, конституційно-правовим підґрунтям подальшого розвитку як демократичної правової держави" [32].

Автори роботи "Децентралізація в Україні: законодавчі новації та

суспільні сподівання” також наголошують на важливості: «... наділити повноваженнями ті органи, що працюють найближче до людей та можуть вирішувати місцеві проблеми якомога ефективніше, тобто з урахуванням найповнішої реалізації принципу субсидіарності, передбаченого Європейською хартією місцевого самоврядування, ратифікованою Україною у 1997 р.» [22]

Вчений В. Борденюк розрізняє горизонтальну (розподіл повноважень між відповідними органами держави, які функціонують на одному рівні організації державної влади) і вертикальну (розподіл владних повноважень між центральними органами держави й органами, що створюються на різних рівнях територіальної організації держави) децентралізацію державної влади [11].

Таким чином, проаналізувавши погляди науковців на феномен «децентралізація», хочемо зазначити, що дослідники так і не прийшли до уніфікованого його визначення, що говорить про його багатогранність. Так, наприклад, японський дослідник Н. Кавашіма визначає феномен децентралізації як мистецтво урядування [24]. Як державну політику розглядає її французький вчений Ж.-Б. Альбертіні [24]. В. Демиденко визначає вищезначений феномен як основу принципу західноєвропейської та світової політики [24].

Децентралізацію як надважливу вимогу щодо функціонування таких політичних оцінок, як незалежність, відкритість, відповідальність та якість публічних інститутів визначає М. Лендсел [33]. Як виключно притаманне явище у сфері державного управління визнає децентралізацію А. Ф. Мельник [34]. На думку К. Линьова, децентралізація – це конче необхідний компонент в процесі демократизації держави [24]. Дослідник Б. Гурне під децентралізацією розуміє спосіб територіальної організації державної влади [17]. Як

сукупність методів та прийомів переведення балансу влади пояснює її Е. Шайхлисламов [51]. Як розширення прав та повноважень адміністративних одиниць визначають її М. Багмет та Т.Личко [2]. В. Андрущенко розуміє її як ефективну модель суспільної організації [1]. Як розширений процес оцінює її М. Братковський [12], О. Кремена [31]. Їх підтримують Н. Мельтюхова і Я. Ваніна, акцентуючи увагу на системність та цілеспрямованість цього процесу [35].

Своє розуміння децентралізації надали Г. Одінцова, О. Амосов та Г.Мостовий як самостійність у методах до публічного управління із врахуванням різноманітності місцевих особливостей при тому що зберігається загальна єдність в основному та суттєвому [38]. Науковець Ж.-М. Бесе визначає децентралізацію як простий, неподільний механізм управління [24]. Така багатогранність семантики аналізованого вище феномену й пояснює відсутність єдиного уніфікованого підходу до його розуміння.

Як делегування повноважень феномен «децентралізація» представлений у наукових розробках таких дослідників як: О.Прієшкіна [42], В. Борденюк [9], М. Будник [14], І.Грицяк [16]. Як систему з передачі повноважень і відповідальності розглядали вищезазначений феномен британські дослідники [50], Г. Бребан [13], міжнародні експерти [55].

Американський дослідник А. Розенбаум широко розглядає категорію «децентралізація», та акцентує увагу на тому, що це посилення владних одиниць; організація системи ефективного керування; ефективний механізм стримувань і противаг в середині державної влади; засіб заохочення до врядування громадян та громадянських організацій [47].

Для уточнення та конкретизації соціального концептуального

підходу погоджуємося із більшістю науковців, що децентралізація не є механічною передачею повноважень від державних до органів місцевого самоврядування. Це складний комплексний процес, який має на меті формування нової якості державної влади, створення нових її інститутів, розвиток приватної ініціативи, активне залучення громадян до управління територіями свого проживання, та, як наслідок, вдосконалення життєвого простору громадян. Це своєрідна розбудова громадянського суспільства (створення політичної, фінансової, адміністративної інфраструктури) самою державою шляхом передачі платникам податків права розпоряджатися сплаченими коштами на власний розсуд і під власну відповідальність [28].

Також окремо підкреслюємо, що передача державою частини повноважень органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування відбувається в інтересах населення із урахуванням принципу субсидіарності, тобто таким чином, щоб передавати повноваження на максимально близький до громадянина рівень управління, який при цьому здатний виконати це повноваження ефективніше, ніж інші органи. При цьому обов'язково має бути забезпечена передача необхідних ресурсів і надано право органу місцевого самоврядування приймати рішення щодо переданих повноважень виходячи із місцевих особливостей. За таких умов центральні органи влади все ж залишають за собою право відслідковувати якість надання послуг та за необхідністю вносити необхідні корективи.

Таким чином, доцільно зазначити, що феномен децентралізації охоплює широке коло проблем, які стосуються питань розвитку демократії, реорганізації систем влади, пошуку ефективних інструментів врегулювання економіки, розвитку самоорганізації громадян тощо. Він є

багатограним, складним як по структурі так і за змістом, аналізуючи який визначаємо певні узагальнення, а саме: держава проводить децентралізацію влади в інтересах своїх громадян; процес передачі частини повноважень органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування повинен враховувати максимально близький до громадянина рівень управління, який буде їх виконувати ефективніше (принцип субсидіарності); при цьому повинна бути забезпечена передача ресурсів для виконання переданих повноважень, а також надано право органу місцевого самоврядування приймати рішення щодо переданих повноважень з урахуванням місцевих особливостей.

1.2. Теоретико-методичні засади розвитку територіальних громад.

Щодо перекладу суб'єкта здійснення місцевого самоврядування, то науковці визнають існування певних непорозумінь. Зокрема, йдеться про те, що термін «localauthorities», який є одним із ключових у контексті розуміння суті тексту Європейської хартії місцевого самоврядування, з англійської мови дослівно перекладається як local – місцеві (локальні), authorities – влади (влади). Такий підхід підтримується авторами Експертного висновку, у якому «Англійське «localauthorities» перекладено як «органи місцевого самоврядування». Водночас у вжитку є інший переклад цього виразу – «місцеві влади» (напр., Конгрес місцевих і регіональних влад)» [18].

Проте з французької мови (текст якої має таку ж силу, як і англійська версія) термін «collectivités locales» перекладається: collectivités – спільноти (общини, громади, колективи), а locales – місцеві (локальні). Саме такий варіант перекладу вважають доречним окремі вітчизняні науковці, тим самим стверджуючи, що основним суб'єктом місцевого самоврядування є територіальна громада [30].

Таким чином, маємо щонайменше три варіанти перекладу терміну

«local authorities»: місцеві власті (місцева влада), територіальна громада та органи місцевого самоврядування [39].

Також засвідчуємо, що різночитання в перекладах положень Хартії в Україні та зарубіжних країнах не слід вважати звичайними, оскільки на основі тих чи інших варіантів перекладу складаються й неоднакові концептуальні державні настановлення в розумінні та організації місцевого самоврядування [18].

Викладене вище підкреслює значущість ролі саме територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування. Однак положення Хартії акцентують увагу на наявності спроможності вирішувати питання місцевого значення для ефективного здійснення місцевого самоврядування, що передбачає наявність належних для цього засобів (фінансових, матеріальних, кадрових та інших ресурсів), що їх мають у своєму розпорядженні зазначені суб'єкти. Такий підхід є надзвичайно важливим, оскільки дозволяє з'ясувати, коли місцеве самоврядування реально функціонує, а коли воно залишається лише декларованим – його правова модель не втілюється на практиці [25].

Вищезначене надає нам підстави провести аналіз природи феномена «територіальна громада», на основі теорій походження місцевого самоврядування (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

**Концептуальні підходи до визначення феномену
«територіальна громада»**

Теорії	Концептуальний підхід
Теорія вільної громади (теорія природних прав громади) XVIII ст.	Поряд з трьома загальновизнаними конституційними гілками влади (законодавчою, виконавчою та судовою) повинно бути визначено й четверту – громадівську (муніципальну). Громада має право на самостійне й незалежне від центральної влади існування за своєю природою, причому держава не утворює, а лише визнає її. А. Токвіль убачав реальну альтернативу державній автократії в системах урядування, заснованих на принципах децентралізації та самоврядування (А. Токвіль, Г. Аренс, Н. Гербер, О. Гірке)
Громадсько-господарська теорія	Територіальний колектив є елементом насамперед громадянського суспільства, і держава не втручається в місцеві справи: вони вирішуються самими територіальними громадами;

XVIII ст.	питання ж політичні належать до компетенції державної влади. Органи місцевого самоврядування не є державними і мають виняткове право на задоволення потреб громади в неполітичній (економічній, соціальній, культурній) сфері, розв'язуючи місцеві справи, що мають недержавний характер. (Р. Моль, В. Лешков)
Громадівська теорія місцевого самоврядування XVIII ст.- XIX ст.	Сутність самоврядування в наданні місцевій спільноті можливості самій реалізовувати свої громадські інтереси та зберігала за урядовими органами відання тільки державними справами. Отже, вона виходила з протиставлення територіальної громади державі, громадських інтересів – політичним, вимагаючи, щоб суспільство та держава дбали про свої власні інтереси. У такому протиставленні полягала основа повної самостійності органів самоврядування (О.Васильчиков, М. Драгоманов, П. Корф, В. Лешков, О. Лабанд)
Державницька теорія місцевого самоврядування середина XIX ст.	Теорія розглядала місцеве самоврядування не як автономну форму публічної влади, природне право територіальної громади на самостійне вирішення питань місцевого значення, а як одну з форм організації місцевого управління, тобто як один із способів децентралізації державної влади на місцевому рівні. Відповідно, усі повноваження територіальної громади, її органів своїм джерелом мають державну владу. Однак, на відміну від центрального державного управління, місцеве самоврядування здійснюється не урядовими чиновниками, а за допомогою місцевих спільнот (територіальних громад), місцевих жителів, які зацікавлені в результатах місцевого управління. Органи місцевого самоврядування при цьому діють за принципом «дозволено лише те, що передбачено законом». (Л. Штейн, Р. Гнейст)
Теорія муніципального соціалізму (кінець XIX – початок XX ст.)	Є сукупністю програмних положень та настанов, спрямованих на забезпечення якомога повнішої демократизації місцевого життя, що ґрунтувалася на вимогах, які містилися в муніципальних програмах багатьох буржуазних політичних партій, щодо наділення міської та сільської громади правами більш широкої автономії, а також збільшення представництва населення в органах місцевого самоврядування. Прихильники ідеї муніципального соціалізму сподівалися шляхом послідовних реформ, зміни державного та громадського життя без різких стрибків та потрясінь перебудувати сучасне життя на нових засадах (Х. Алдерфер, Р. Родс)

Джерело: систематизовано автором за [3, 5, 24,25, 36]

Наведені вище загальновідомі підходи можна розглядати під кутом взаємозалежності їх із відповідними етапами розвитку та еволюції держав її устрою, форми правління й політичного режиму. Отже, відсутність єдиного теоретичного підходу до природи феномена «територіальна громада», на наш погляд, зумовлює різні системи

організації влади на місцях.

Багатогранність природи феномена «територіальна громада» дозволила нам виокремити певні її детермінанти: локалізація, соціальна спільність, суб'єктоцентризм, цільна самодостатність, правова визначеність, кумулятивність.

Отже, територіальна громада є тим самоврядним соціальним осередком, формування та оптимальне функціонування якого стане передумовою побудови громадянського суспільства та правової держави в Україні. Територіальна громада як первинний системоутворювальний елемент місцевого самоврядування насамперед є «природною» корпоративною одиницею, автономність якої виходить не з державної влади, а з суверенітету народу. Держава лише визнає її діяльність, що реалізується жителями – членами територіальних громад як їхня природна соціальна претензія в односторонньому порядку незалежно від ступеня правового припущення. Держава за допомогою правових засобів лише впорядковує самоврядну активність місцевого населення, не встановлюючи її. Вона лише санкціонує муніципальні функції й повноваження, пов'язані з регулюванням питань місцевого життя. І сьогодні відбувається процес подальшого конституційного врегулювання статусу територіальних громад, що сприятиме розвитку місцевої демократії та належному становленню дієздатних і самодостатніх територіальних громад [4].

Щодо поняття «розвиток громади», то воно потребує додаткового та більш ретельного з'ясування. У науці під «розвитком» розуміють незворотну, спрямовану закономірну зміну матеріальних та ідеальних об'єктів, унаслідок чого виникає новий їх якісний стан. За спрямованістю розвиток може бути прогресивним і регресивним. Прогресивний – це поступальна хода від нижчого до вищого, від простого до складного; рух уперед, поліпшення у процесі розвитку. Регресивний – це перехід від вищих форм розвитку до нижчих; занепад в розвитку чого-небудь, рух назад; зміна до гіршого;

протилежність прогресу. Зокрема, сьогодні низка сільських територіальних громад характеризується регресивним розвитком, тобто погіршуються їхні соціальні та економічні показники. За характером змін розвиток може бути екстенсивним (еволюційним) та інтенсивним (трансформаційним). Екстенсивний розвиток забезпечується підвищенням ефективності існуючих форм функціонування територіальної громади, а інтенсивний розвиток – виникненням нових форм, тобто базується на інноваційних засадах [41].

Здійснення державного управління на сучасних засадах вимагає розв'язання суспільно-політичних, економічних та інших суперечностей відповідно до принципів «сталого розвитку», метою якого є задоволення потреби сучасного суспільства без загрози для здатності майбутніх поколінь задовольняти власні потреби. Суперечності, що виникають у процесі життєдіяльності людини, актуалізують завдання з реалізації принципів місцевого самоврядування для забезпечення збалансованого суспільного розвитку. Розв'язання зазначених суперечностей дає змогу ефективно використати реальні самоврядні можливості територіальних громад, забезпечуючи сталий розвиток держави в цілому [6].

О. Підкуйко, акцентуючи увагу на тому, що поняття розвитку територіальної громади пов'язане з низкою понять, що характеризують походження розвитку, його спрямованість, ресурсне забезпечення, напрями і методи забезпечення, результати та ін., пропонує розуміти дане поняття як управлінське та нормативно-правове забезпечення життєво важливих потреб та інтересів територіальної громади, створення необхідних умов для її волевиявлення в реалізації своєю діяльністю власних інтересів у межах чинного законодавства [41].

Розвиток – це процес перманентних перетворень та змін наявного стану суб'єкту у досконаліший стан з вищими параметрами якісних характеристик, які виникають як накопичений результат зростання відповідних кількісних показників.

Розвиток територіальних громад є об'єктивним і складним

багатогранним процесом, він стосується відносно завершеної суспільно економічної одиниці, в якій проявляються всі сторони життєдіяльності суспільства. Ця багатогранність і комплексність процесу розвитку територіальних громад вимагає запровадження складних системних підходів, залучення значної кількості спеціалістів з різних галузей та врахування і узгодження позицій, адже їх бачення можуть бути такими, що суперечать один одному, а іноді й навіть цілком протилежними.

Зважаючи на це, сутність поняття «розвиток ОТГ» доцільно розглядати у контексті розвитку багатокладності економіки та врахування змін інституційного середовища в умовах децентралізації.

Реалізація цілей розвитку ОТГ повинна бути спрямована на досягнення конкретних результатів соціально-економічного розвитку. Результативність розвитку ОТГ виявляється через досягнення стратегічної мети. А без забезпечення належної результативності ефект від реалізації цілей розвитку ОТГ буде вкрай малим.

З цією метою пропонуємо визначити складові поняття «розвиток територіальної громади». Пропонуємо розглянути та розкрити їх зміст, підтверджуючи їх фундаментальність економічними теоріями, які допоможуть зрозуміти вектор прикладного контексту, у якому відбувається розвиток.(рис. 1.1). Крім того, теоретичні підходи дозволяють враховувати першорядні аспекти, що пов'язані із його забезпеченням. Саме теорії є ключем до розуміння складності суспільного життя й соціально-економічних перетворень [54].

Зміст цих складових полягає у тому, що громада ефективно використовує не лише свій місцевий потенціал у вигляді майна, фінансів, людських ресурсів (кадрів), повноважень, але й інструменти впливу на органи місцевого самоврядування та їх посадових осіб, здійснює повноцінне місцеве самоврядування та забезпечує потреби мешканців відповідних населених пунктів.

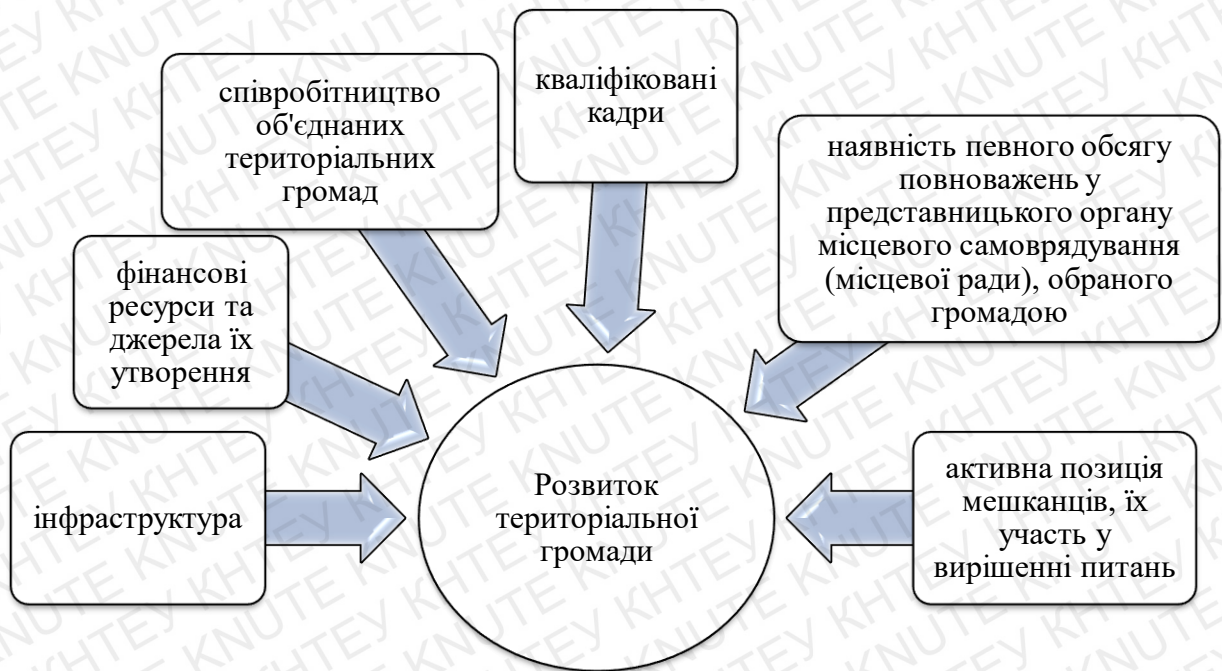


Рис. 1.1 Складові розвитку територіальної громади

Джерело: складено автором на основі [4,7,36]

В підтвердження наводимо теоретичну концепцію структурного функціоналізму Т. Парсонса [56], яка є корисним інструментом для фахівців - практиків у сфері розвитку громад. По суті, функціоналісти вважають структури важливими компонентами нарощування потенціалу громади, акцентують увагу на її потенціалі, що може стимулювати або, навпаки, стримувати розвиток. Функціоналісти також прагнуть налагоджувати зв'язки з більш широкими соціальними системами, що виходять за межі громади або знаходяться поза її межами, які могли б допомогти у розвитку громади.

Далі визначимо індикатори розвитку об'єднаних територіальних громад (рис. 1.2).

Розвиток територіальних громад також забезпечується через їх співробітництво, яке дозволяє вирішувати низку питань на основі об'єднання наявних у них ресурсів, економії бюджетних коштів через створення

спільних комунальних підприємств, спільних органів управління та забезпечення їх спільного фінансування (утримання).

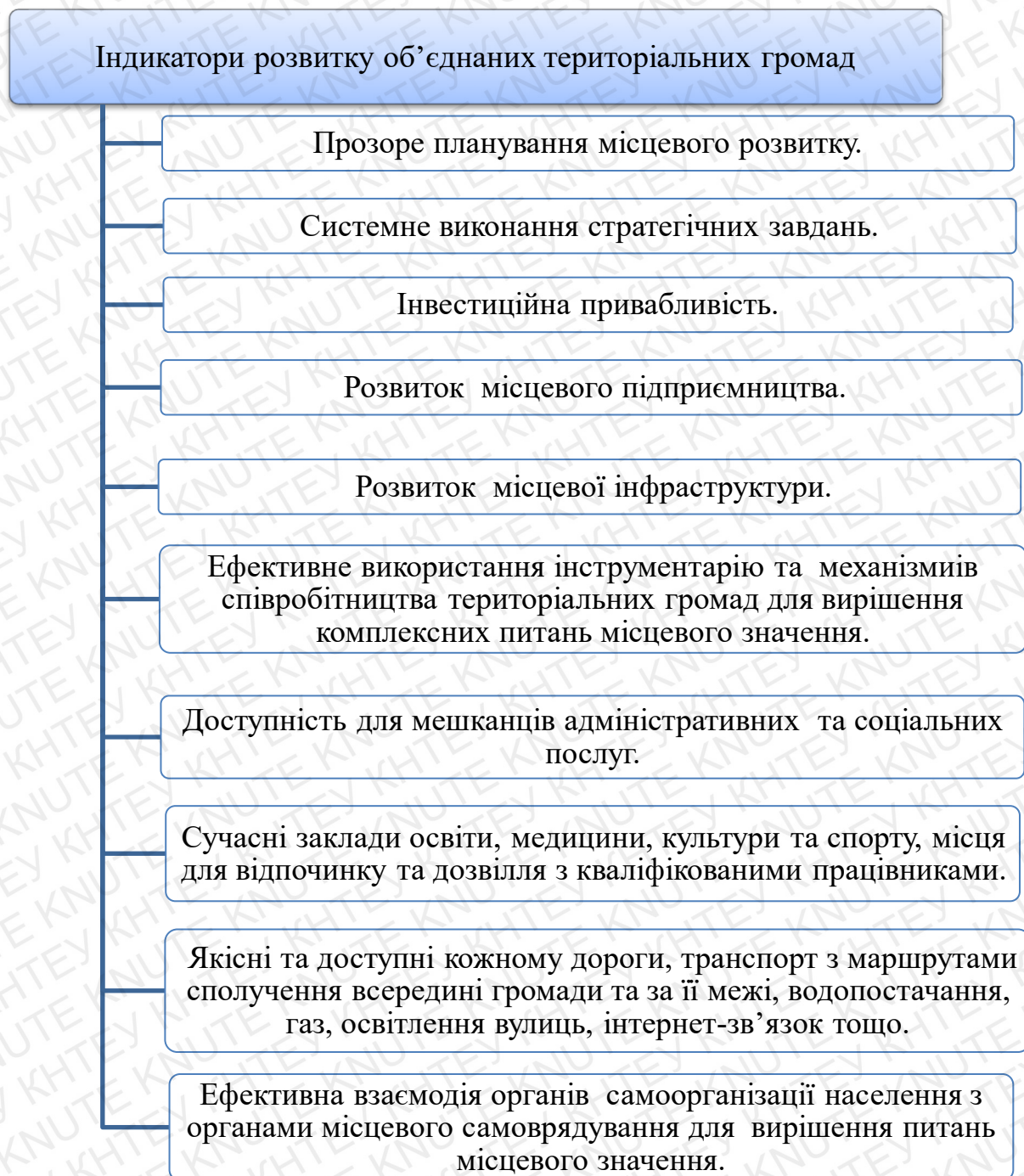


Рис. 1.2 Індикатори розвитку об'єднаних територіальних громад

Джерело: сформовано автором

Ті громади, які організують співробітництво у форматі чотирьох та більше учасників, можуть розраховувати на фінансову підтримку як з боку держави за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку (стаття 15 закону «Про співробітництво територіальних громад»), так і інших зацікавлених інституцій.

Сьогодні місцеве самоврядування в Україні є дійсно вмотивованим для того, щоб розвивати місцеву економіку і таким чином збільшувати свою фінансову спроможність та задовольняти потреби громад.

Розвиток громад супроводжується не тільки змінами територіальних меж, а й змінами, що відбуваються у стосунках окремих населених пунктів громади, взаєминах членів громади, в особистісній сфері кожного її мешканця. Створення позитивного соціально-психологічного клімату, внутрішнього психологічного комфорту стає важливим завданням органів місцевого самоврядування в умовах змін. Єднання, побудоване на довірі та взаємоповазі є необхідним чинником забезпечення соціально-економічного розвитку нової адміністративно-територіальної одиниці, її фінансової самодостатності, інвестиційної привабливості. Саме на підставі єднання формується солідарна відповідальність. У процесі конструювання єднання необхідно, щоб мешканці ОТГ отримували максимальне задоволення від життя.

РОЗДІЛ 2. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

2.1. Моніторинг та оцінювання розвитку територіальних громад в Україні.

Реформа місцевого самоврядування в Україні вплинула не тільки на форму публічного управління, а й на конституційний устрій в Україні. В українському законодавстві з'явилась нова форма в адміністративно-територіальному устрої держави – об'єднані територіальні громади.

Перші експериментальні об'єднані територіальні громади почали з'являтися в кінці 2014 р. на початку 2015 р. На початковому етапі тема не набувала широкої популярності через суспільно-політичну ситуацією в державі. Більшість досліджень громадської думки з питань об'єднання територіальних громад відбувались на передодні перших виборів в окремих територіальних громадах, такі дослідження мають закритий характер та використовувались під час виборчих кампаній. Відкриті дослідження, які стосуються заданої теми, опубліковані окремими соціологічними компаніями на замовлення закордонних агенцій та органів державної влади. Зокрема загальноукраїнські дослідження проводились Київським міжнародним інститутом соціології на замовлення Програми Ради Європи «Децентралізація та територіальна консолідація України [23]. З метою підготовки інформаційної кампанії щодо впровадження реформи децентралізації влади Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO

провів серію якісних досліджень (фокус-груп) для збору та аналізу якомога більшого діапазону громадської думки стосовно децентралізації [53]. Серію досліджень провів Центр Разумкова, дотичні до вивчення громадської думки з питань децентралізації компанія центр «Соціс», група «Рейтинг» [37].

Перш ніж впроваджувати реформу децентралізації в життя було досліджено вплив на суспільство та життя громадян в країнах, де така реформа була проведена, а це Польща, Франція, Латвія та інші [24]. Більш детальний аналіз зарубіжного досвіду проведення децентралізації буде проведений в другому підрозділі дослідження. Зараз тільки зазначимо, що до початку безпосередньо створення перших об'єднаних громад в Україні як основи децентралізаційної реформи були проведені консультації із закордонними експертами, проведені численні круглі столи, форуми, засідання, а дискусії з приводу розширення прав місцевого самоврядування. Варто зазначити, що в основі реформи децентралізації лежить реформування системи державного управління в Україні, початок якої заклала Концепція адміністративної реформи, схваленої Указом Президента № 822 від 22 липня 1998 року.

Важливим фактором самої реформи є зміна місцевої системи влади та як наслідок зміна системи світоглядів жителів територіальних громад.

Українці повірили у можливість реформи і активно включились у її проведення. Зараз в децентралізованій, динамічній Україні проживає 70% населення та 40% території. Українські ОТГ будують дитсадочки, ремонтують школи, займаються безпекою, просувають оригінальні місцеві продукти. Важко спрогнозувати, наскільки об'єднані територіальні громади можуть використати можливості, що по справжньому надає їм децентралізація і розуміння саме їхньої участі у розвитку територій. Таке

розуміння залежить від продуктивності та пошуку спільних рішень між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та представниками громади. Наразі до кінця не зрозуміло яка соціальна модель буде в об'єднаних територіальних громадах і яка кінцева податкова база для надходжень у бюджет. Якщо не буде такої чіткої визначеності то можливі негативні наслідки зокрема зворотних процесів роз'єднання або інших соціальних вибухів.

Для досягнення мети випускної кваліфікаційної роботи та виконання поставлених завдань проаналізуємо розвиток громад на прикладі Тетіївської міської об'єднаної територіальної громади.

Тетіївська міська об'єднана територіальна громада утворена 14 вересня 2017р. в результаті адміністративно-територіальної реформи. Адміністративно-територіальна структура Тетіївської міської об'єднаної територіальної громади представлена на рис. 2.1

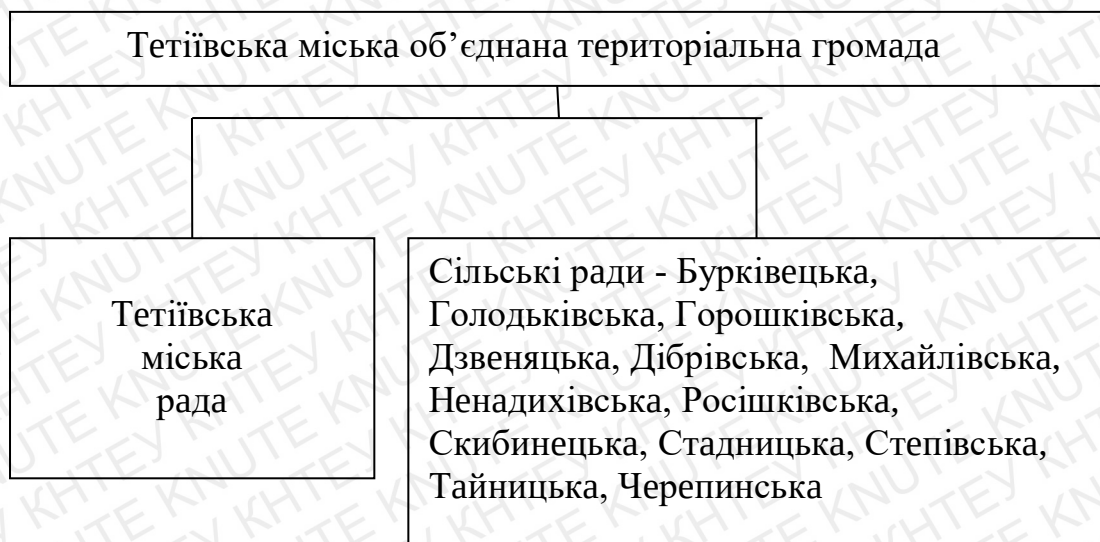


Рис. 2.1. Адміністративно- територіальна структура Тетіївської міської об'єднаної територіальної громади

Джерело: складено автором за [46]

Тетіївська міська ОТГ розміщена у південно-західній частині Київської області та межує з двома областями Вінницькою та Черкаською і складає 442,18 км² (табл.2.1).

Таблиця 2.1.

Територіальна характеристика Тетіївської міської об'єднаної територіальної громади

Регіони	Площа, км ²	Площа у % до загальної площі/ району/ області
Тетіївська ОТГ	442	
Тетіївський район	758	58,3
Київська область	28121	1,57

Джерело: складено автором за [46]

Громада має вигідне економіко-географічне положення з добре розвиненим залізничним та автомобільним сполученням. На території громади розташована залізнична станція «Тетіїв».

Збереження життєвого та трудового потенціалу населення Тетіївщини на основі формування та реалізації заходів ефективної демографічної політики є найважливішим ресурсом для забезпечення розвитку громади. Основні чинники, під впливом яких формується демографічна ситуація в громаді – процеси природнього скорочення населення, його старіння, трудова міграція та наслідки переселення у громаду жителів окупованих територій (АРК Крим, частина Донецької та Луганської областей).

Пріоритетними напрямками розвитку громади є розвиток охорони здоров'я, освітній розвиток, енергозбереження та ресурсозбереження, розвиток культурного середовища та спортивної інфраструктури.

Загалом Тетіївська міська ОТГ багата на пісковики, вапнякові родовища, глину, ліси, гіпсові родовища, які можуть використовуватися для виробництва будівельних матеріалів, родючі чорноземи, наявні поклади торфу, водні ресурси.

Таблиця 2.2

Земельні ресурси Тетіївської міської об'єднаної територіальної громади

Форма власності	Площа, га
земель державної власності	11276,1976
земель комунальної власності	4030,8095
земель приватної власності, з них	28910,7912
земельних часток (паїв)	17768,3

Джерело: складено автором за [46]

Внутрішні води представлені річкою Роська і її притоки Росошка та Дубравка. У живленні річки найбільша роль дощових вод, меншу частку становлять снігові та підземні води. Наявна широка мережа озер і ставків.

Сучасна демографічна ситуація в Тетіївській об'єднаній територіальній громаді, як і в цілому в районі, склалася під впливом історичного розвитку території, природного та механічного руху населення.

Загальна кількість мешканців громади складає 21 926 осіб. В загальній структурі населення громади перше місце посідає місто Тетіїв з чисельністю міського населення в 13,445 тис. чол., решта населення громади відноситься до сільського і складає 8,481 тис. чол. (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Динаміка складу населення

Тетіївської об'єднаної територіальної громади

Структура населення, чол	2017	2018	2019
міське населення	13445	13678	13443
сільське населення	8517	8534	8519

Джерело: складено автором за [46]

За статтю населення громади розподіляється наступним чином: із загальної чисельності жителів усіх населених пунктів чоловіки становлять 48,6%, жінки – 54,3 %. Для порівняння: в цілому по Київській області у загальній кількості населення чоловіки – 45,5%, жінки -54,5%.

Протягом останніх років відбувається позитивна динаміка по приросту населення за рахунок збільшенню народжуваності серед міського населення. Слід відмітити, що в сільських місцевостях все таки переважає негативний природний рух населення, кількість померлих осіб продовжує переважати кількість новонароджених.

На ринку праці склалась наступна ситуація: у різних сферах економічної діяльності у громаді у 2019 році було зайнято 6 946 осіб, їх кількість щорічно збільшується, працездатне населення складає 56,2% , а непрацездатне – 39% (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

**Працездатність населення
Тетіївської об'єднаної територіальної громади**

	Усього населення, осіб	Працездатне населення, осіб	Непрацездатне населення, осіб
Тетіївська ОТГ	21926	12337	8559

Джерело: складено автором за [46]

На ринку праці домінують професії, пов'язані з виробництвом промислової продукції, сільським господарством, освітою та медициною, сферою послуг. Галузева зайнятість, в цілому, відповідає наявній структурі економіки громади.

Структуру місцевої економіки визначають підприємства сільського господарства, промислового виробництва та сфери послуг. На території Тетіївської міської ОТГ працює 1113 СПД – фізичних осіб та 256 юридичних осіб. В громаді станом на 1.01.2019 р. функціонує 66

фермерських господарств, в користуванні яких знаходиться 22698 га сільськогосподарських угідь. Основні напрямки спеціалізації в структурі сільського господарства: рослинництво 90%, тваринництво 10%. А також 6 промислових підприємств, 8 комунальних підприємств, 4 ринки (2- стаціонарні і 2 стихійні), 265 магазинів (127 продуктів, 112 промислові та інші – 26, а також 28 побутових підприємств.

Підприємства з обслуговування населення надають такі послуги, як громадське харчування 17 закладів, перукарські послуги – 9 перукарень, ремонт взуття – 4 майстерні, також послуги зв'язку - 5031 телефонних абонентів та 179 радіоточок.

Сільськогосподарські підприємства є найбільш ефективні та найшвидше зростали за останні два роки. Ці підприємства в більшій мірі орієнтовані на місцевих постачальників і місцеві ресурси при побудові ланцюжка створення вартості.

Серед промислових підприємств, є такі які займаються виробництвом кондитерських виробів, етилового ректифікованого спирту, виробництвом комбікормів, пошиття спецодягу та м'яких іграшок та інше.

Успішне вирішення комплексу завдань щодо забезпечення розвитку Тетіївської міської ОТГ значною мірою залежить від економічної ефективності фінансової політики, орієнтованої на поступове зростання та формування необхідних обсягів фінансових ресурсів. Питома вага бюджету розвитку в загальному обсязі видатків становить 8%. Основними джерелами формування до загального фонду міського бюджету є: податок на доходи фізичних осіб (43,3 млн грн); плата за землю (8,9 млн грн); єдиний податок (17,8 млн грн); акцизний податок (6,5 млн грн).

В Тетіївській ОТГ проводилося соціологічне дослідження щодо розвитку громади та якості життя. Для цього були розроблені форми анкет для опитування мешканців громади та керівників установ, підприємств і організацій, затверджені на засіданні робочої групи, організовано розповсюдження та отримання відповідей на поставлені в анкетах запитання. В результаті були отримані відповіді від 427 респондентів в тому числі 400 – мешканців громади (в т.ч. 65% - жінки, 35% - чоловіки) та 27 – керівників підприємств. Підсумки опитування є репрезентативними [46].

Найактивнішу участь в опитуванні прийняли такі версти населення, як наймані працівники, службовці та безробітні, а також студенти, пенсіонери, підприємці і керівники. За віковою категорією 36% громадян віком 40-50 років та 31% - 25-40 років, молодь до 25 років та люди віком 50-60 років прийняли участь в опитуванні у кількості по 15% та люди пенсійного віку проголосували в кількості 4%.

Більша частина населення громади – 41,35% опитуваних - задоволені умовами і вважають комфортним проживанням в громаді, 7,27% з них хочуть, щоб тут жили і їхні діти та 5,26% - людей рекомендували свою громаду для проживання своїм знайомим, 29,8% - опитуваних відповідають що просто змушені жити в даній місцевості, 23,3% - вважають, що немає перспектив для розвитку. Нажаль, є такі громадяни 5,5%, що бажають виїхати при найменшій можливості (табл. 2.5).

Найбільшою проблемою для населення є можливість працевлаштування, незадовільний стан доріг та умови започаткування та ведення власного бізнесу.

Таблиця 2.5

Відповідь респондентів на запитання

«Яким із нижче запропонованих тверджень Ви б охарактеризували
Тетіївську міську об'єднану територіальну громаду»

Відповідь	Частка респондентів, %
Я просто змушений тут жити	29,82
Мені тут комфортно жити	25,31
Тут немає перспектив для розвитку	23,31
Я хочу, щоб тут жили мої діти	7,27
Я точно виїду при можливості	5,51
Я рекомендую свою громаду для проживання	5,26
Тут є можливості для реалізації	3,51

Джерело: складено автором за [46]

Проте, більшість задоволені рівнем надання освітніх послуг, роботою дошкільних установ, медичним забезпеченням та екологічним станом громади (табл.2.6).

Таблиця 2.6

Відповідь респондентів на запитання

«Як би Ви оцінили сучасний рівень розвитку Тетіївської міської
об'єднаної територіальної громади за показниками»

Показник	Відмінно , %	Добре, %	Задовільно, %	Незадовіль но, %
Можливості працевлаштування	5	20	20	55
Умови для ведення бізнесу	20	20	15	45
Безпека мешканців	10	20	53	17
Інфраструктура та довкілля	20	24	38	18
Екологічна безпека	30	34	33	3

Робота дошкільних установ	5	43	47	5
Рівень надання освітніх послуг	4	48	46	2
Медичне забезпечення	11	48	34	7
Рівень задоволення культурних потреб	15	37	36	12
Стан тротуарів	2	35	37	28
Стан доріг	1	24	37	38
Якість комунальних послуг	7	35	46	12

Джерело: складено автором за [46]

На питання: «Що на Вашу думку заважає розвитку Тетеївської ОТГ?» мешканці відповіли в наступному порядку (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Відповідь респондентів на запитання

«Що на Вашу думку заважає розвитку Тетеївської ОТГ?»

Відповідь	Місце відповіді в ієрархії
Безробіття	I
Недостатня громадська ініціативність та активність мешканців	II
Відсутність зовнішніх інвестицій	II
Відсутність можливості для самореалізації	II
Низька якість доріг	III
Відсутність внутрішніх інвестицій	III
Відсутність можливості самореалізації	III

Джерело: складено автором за [46]

Можливість працевлаштування є головною проблемою більшості опитаних громадян, відсутність зовнішніх інвестицій на території громади заважає розвитку економіки, так вважають 10% населення,

стільки ж вважають, що громадська ініціативність і активність недостатньо розвинена. Питому вагу має низька якість (відсутність) дорожнього покриття між населеними пунктами, а також хотілось збільшити можливість для самореалізації та забезпечення змістовного дозвілля.

На думку населення громади основним ресурсом для подальшого розвитку є прогресивна та дієва місцева влада, місцеві підприємства і підприємці, активність мешканців громади та вільні промислові приміщення (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Відповідь респондентів на запитання

«Яким є на Вашу думку основний ресурс Тетіївської міської об'єднаної територіальної громади для подальшого розвитку»

Відповідь	Частка респондентів, %
Прогресивна та дієва місцева влада	26
Місцеві підприємства та підприємці	33
Активність мешканців громади	12
Вільні промислові приміщення	18
Іноземні інвестори	2
Приваблива природа	2
Цікаві туристичні об'єкти	2
Вигідне географічне положення	5

Джерело: складено автором за [46]

Підприємці дають високу оцінку діяльності органам місцевого самоврядування, особливо управлінні міської та селищним радам, постійним комісіям ради, депутатам ради, також органу реєстрації

бізнесу, податковому органу та пожежній охороні.

Підприємці, що взяли участь у голосуванні, вважають що розвитку громади найбільше заважає недостатня кількість місць для працевлаштування, недостатня громадська ініціативність та активність мешканців і низька якість дорожнього покриття між населеними пунктами. Проаналізувавши результати анкетування вважаємо, що базовою проблемою є слабка економіка у громаді. Відсутність ділової активності, що в основі має недостатні зовнішні і в більшій мірі внутрішні інвестиції.

2.2 Імплементация світового досвіду розвитку територіальних громад в Україні.

В останні роки розвиток громад став одним з основних трендів у публічному управлінні в Європейському Союзі, причому цей тренд стосується не лише країн з усталеними демократичними традиціями, але також і країн колишнього соціалістичного табору, таких як Болгарія, Румунія, Чеська Республіка, Угорщина та ін., де тривалий час переважало сильне централізоване авторитарне управління, зокрема і в питаннях місцевого розвитку. Багато в чому цей тренд пов'язано з тим, що органи влади, як центральні, так і місцеві, усе більше упроваджують у своїй діяльності елементи інтерактивного і партисипативного управління, за якого громадяни залучаються до публічного управління на ранніх стадіях ухвалення рішень.

Аналізуючи європейський досвід, звичайно ж, слід розуміти, що за всієї своєї подібності європейські країни мають власну неповторну індивідуальність.

Передусім ці відмінності спостерігаються в рівні організації населення.

Наприклад, Нідерланди і Скандинавські країни характеризуються найбільш високим рівнем організації громадянського суспільства. На іншому кінці спектра знаходяться Франція й інші південноєвропейські країни з низьким рівнем організації. В країн колишнього соціалістичного табору довгі роки громадянське суспільство як таке було відсутнім, а вся громадська активність спрямовувалась і контролювалася правлячими партіями, які незалежно від назви за суттю були комуністичними. Обраному числу організацій офіційно дозволяли проявляти певну громадську активність у вільний від роботи час, але все це відбувалося під контролем органів виконавчої влади і/або партійних органів.

На додаток до відмінностей у ступені громадської організації існують істотні відмінності в системах соціального забезпечення. Якщо в Нідерландах існує досить високий рівень соціального забезпечення й надання соціальних послуг для всіх громадян, то у Португалії цей рівень помітно нижче, хоча останнім часом португальський уряд концентрується на створенні нових видів послуг. Унаслідок такого рівня соціальної роботи в Португалії було традиційно спрямовано на надання індивідуальної допомоги, а не підтримку громадян в організації загальних дій. Тому в Португалії, на відміну від Нідерландів, мало уваги приділяють колективній участі місцевих жителів у місцевому розвитку і розвитку територіальних громад, більше того, їхня можливість такої участі також істотно обмежена порівняно з Нідерландами.

Ще одна відмінність стосується того, що залежно від місцевого контексту певні поняття мають різне значення, або одні й ті самі поняття називаються по-різному і мають тому іншу конотацію. Наприклад, англійське розуміння розвитку територіальних громад більш-менш синонімічне з його розумінням у Бельгії і Нідерландах. Діяльність Центру комунальної роботи і мобілізації (CE – SAM) у Швеції також ґрунтується на англосакських підходах до розвитку територіальних громад.

Водночас у південноєвропейських країнах, таких як Франція, Іспанія і

Португалія, для опису розвитку територіальних громад використовується поняття «місцевий соціальний розвиток», оскільки, наприклад, у Франції термін «communautaire» відрізняється від англійського «community». Не випадково французька організація з розвитку територіальних громад зветься Mouvement pour le developpement Local Social (MdSL) – Рух за місцевий соціальний розвиток. Зазначимо, що якщо порівнювати розуміння розвитку територіальних громад в Україні з таким в інших європейських країнах, то для нас буде ближчим саме англосакське розуміння цього поняття.

У країнах Північної Європи поняття «громада» (і тому також «розвиток громади») чітко визначено і закріплено, тоді як професіонали в Італії тільки тепер – частково під впливом європейських партнерів – поступово дізнаються про застосування спеціальних підходів до забезпечення розвитку територіальних громад. Тому в Італії здебільшого говорять про місцевий розвиток, а не про розвиток громад.

Та хоча розвиток громад в Італії не має тривалої історичної традиції, в італійському суспільстві присутня давня і широка підтримка кооперативів. Схоже спостерігається і в Німеччині, де «Gemeinwesenarbeit» (розвиток громад) у загальноприйнятому розумінні не має значного поширення, та при цьому можна спостерігати багато заходів, спрямованих на забезпечення місцевого розвитку, що засновані на колективних і партисипативних підходах.

Отже, з одного боку, можна констатувати наявність істотних відмінностей у різних європейських країнах відносно розвитку територіальних громад, визначених національним контекстом і державною політикою, передусім у соціальній сфері, а також практикою взаємодії органів публічної влади з громадянами відносно їхньої участі в реалізації місцевої політики.

З іншого боку, хоча не існує єдиного визначення і навіть розуміння сутності розвитку територіальних громад, на практиці в різних європейських країнах успішно використовується низка загальних принципів, а також

робиться акцент на загальних аспектах розвитку територіальних громад.

Якщо ж говорити про ключові аспекти успішного розвитку територіальних громад, що забезпечуються засобами реалізації державної політики у більшості країн – членів ЄС, то узагальнення низки літературних джерел, присвячених цій проблематиці, дозволяє віднести до них такі п'ять основних: державне визнання й підтримка, професіоналізація цієї діяльності, фокусування на підвищенні спроможності територіальних громад, виділення пріоритетних завдань, забезпечення розвитку територіальних громад на різних рівнях.

У Великобританії, Нідерландах, Ірландії і Бельгії було прийнято нормативно-правові акти, що визнають розвиток територіальних громад окремою сферою публічної політики. На основі цього правового регулювання залучені в дану сферу організації субсидуються своїми урядами, хоча обсяг і об'єкти цього субсидування варіюються в різних країнах. Наприклад, у Нідерландах Національна організація з розвитку громад, Landelijk Centrum Opbouwwerk, субсидується національним урядом, тоді як місцеві організації з розвитку громад залежать у плані субсидування своєї діяльності від місцевої влади. На відміну від цього, фламандський уряд субсидує як Фламандський інститут підтримки громад (Samenlevingsopbouw Vlaanderen), так і регіональні інститути з розвитку громад.

У Великобританії Фонд з розвитку громад (Community Development Foundation – CDF), який активно співпрацює з урядовим Департаментом з питань громад і місцевих органів влади, не лише отримує фінансування від національного уряду, але також і від недержавних фондів і з приватного сектора. CDF найактивніше веде свою діяльність в Англії, Уельсі та Шотландії, менш активний він у Північній Ірландії. Іншими впливовими організаціями у сфері розвитку територіальних громад, які слід згадати, є Організація з обміну досвідом розвитку громад (що об'єднує фахівців із розвитку територіальних громад) і Федерація з вивчення розвитку громад.

В Ірландії одними з найбільш відомих організацій у цій сфері є

Агентство з боротьби з бідністю (Combat Poverty Agency – CPA), яке розглядає розвиток місцевих громад як інструмент у боротьбі з бідністю, а також Кооператив соціальних працівників (Community Workers Cooperative – CWA), який підтримує ініціативи розвитку громад. Хоча слід зауважити, що CWA не активний усюди по Ірландії, а має територіальні мережі лише в певних регіонах. Крім того, в Ірландії існує Національна програма з розвитку територіальних громад, що зосереджена на вирішенні проблем бідних територій і груп населення. Через цю програму надається підтримка більш ніж 90 різним громадам. Нарешті, існують місцеві програми розвитку, що прагнуть боротися із соціальним відчуженням через партнерства у певних сферах, і розвиток громад є головним компонентом цих програм.

У таких європейських країнах, як Швеція, Угорщина, Іспанія, Франція, Норвегія і Німеччина, на центральному рівні відсутнє законодавче регулювання питань розвитку територіальних громад. Вважається, що ця сфера знаходиться у межах компетенції місцевої влади, яка відповідальна також за регулювання участі громадян у процесах місцевого розвитку.

У Німеччині розвитку громад як професійної сфери традиційно ніколи не існувало на федеральному рівні. Дуже часто розвитком громад займалися співробітники федеральних соціальних служб, які за своєю ініціативою шукали можливості створення простору для реалізації колективного, за участі громадян, підходу для вирішення місцевих проблем. Проте на місцевому рівні останні роки ознаменувалися значним зростанням кількості проектів із розвитку територіальних громад, що реалізуються переважно неурядовими організаціями.

У Франції також розвиток громад не є окремою сферою діяльності. Мабуть, найбільш близька за своїм родом діяльності до цієї сфери французька організація MdSL, що займається забезпеченням участі громадян у різних сферах місцевої політики, таких як житлова політика і професійне навчання, проте ця діяльність переважно обмежується Паризьким регіоном. Також до реалізації проектів місцевого розвитку можна віднести деякі

територіальні громадські центри, соціокультурні асоціації, мережі ініціатив громадян і, звичайно ж, місцеві органи влади.

В Іспанії аналогом MdSL є організація Fundacio Desenvolupament Comunitari (FDC), що здійснює свою діяльність у Каталонії. FDC бере участь у реалізації низки програм соціального забезпечення каталонського уряду, «Місцевого порядку денного XXI» і в залученні громадськості до обговорення, прийняття й реалізації програм місцевого розвитку. Деякі університети і вищі школи, що готують фахівців у сфері соціальної роботи, і окремі фонди (наприклад, фонди Jaume Bofill і Perre Tares) також демонструють живу зацікавленість щодо розвитку громад.

Хоча в Угорщині також не існує правового регулювання розвитку територіальних громад на центральному рівні, на практиці ним займаються досить активно і з непоганими результатами. Усі угорські уряди останнього десятиліття демонстрували розуміння необхідності реалізації державної політики розвитку територіальних громад, яка має серйозну наукову підтримку. Зокрема, у Національному угорському інституті культури було створено спеціальний департамент, що займається питаннями розвитку територіальних громад. Важливу роль у розвитку територіальних громад відграють також неурядові організації, найбільшою і найвідомішою з яких у цій сфері є, поза сумнівом, Угорська асоціація розвитку громад (HACD). Ця організація також відіграла ключову роль у допомозі в розробленні й підтримці проектів розвитку територіальних громад в інших східноєвропейських і центральноєвропейських країнах, особливо у Польщі, Румунії і Словаччині. Фінансування на ці проекти йшло з боку ЄС, а їхньою основною метою було створення організаційних мереж із розвитку територіальних громад у вказаних країнах.

Фінансування проектів розвитку територіальних громад у Східній і Центральній Європі з боку ЄС триває і зараз, завдяки чому було досягнуто багато позитивних результатів. Крім того, як показала практика, успіх або неуспіх діяльності організацій із розвитку територіальних громад багато в

чому залежить від відкритості місцевої політики, від того, наскільки вона дозволяє громадянам брати участь у визначенні й вирішенні найбільш важливих проблем і в задоволенні їхніх потреб. Іншими словами, готовність місцевих органів влади довіряти і сприяти можливості місцевих жителів реалізовувати програми і проводити кампанії, націлені на зміцнення соціальних зв'язків і вирішення актуальних проблем, має ключове значення в розвитку територіальних громад. І це – один з найважливіших висновків, який, на наш погляд, можна зробити з аналізу європейського досвіду у сфері розвитку територіальних громад з урахуванням його використання в Україні.

Та велика увага, якої в останні десятиліття приділяється розвитку територіальних громад в ЄС, привела до того, що система підготовки фахівців із розвитку територіальних громад на даний момент досить розвинена і включає три рівні. По-перше, розвиток територіальних громад викладається в університетах як окрема спеціальність і/або в неуніверситетському секторі освіти у вигляді спеціалізованих курсів. Наприклад, Угорська організація з розвитку територіальних громад відзначає наявність у 31 вищому навчальному закладі відповідних програм і курсів, які так чи інакше присвячено питанням розвитку територіальних громад.

По-друге, різні організації – члени CEBSD, такі як HACD, Samenlevingsopbouw Vlaanderen, CDF і MOVISIE, самі організовують курси для фахівців, зайнятих у сфері розвитку територіальних громад, або для людей, які бажають стати такими, а також для соціальних працівників. На цих курсах навчають різних методів розвитку і формують необхідні навички, що можуть безпосередньо допомогти таким фахівцям в їхній професійній діяльності.

По-третє, разом зі спеціалізованими організаціями з розвитку територіальних громад існують й інші організації, що реалізують певні програми в цій сфері, такі як, наприклад, Освітня федерація з громадського розвитку у Великобританії.

Попри все це підготовка фахівців із розвитку територіальних громад

усе ще не позбавлена серйозних недоліків. Основним із них є те, що часто розвиток територіальних громад не розглядається як окрема дисципліна, а лише як частина соціальної роботи, причому це характерно як для університетської, так і для неуніверситетської освіти.

Якщо ж говорити про проблеми професіоналізації цієї сфери загалом, то можна констатувати, що нерідкі випадки, коли під час реалізації різних програм і проектів з розвитку територіальних громад відповідні фахівці не залучаються зовсім або залучаються, але лише для вирішення окремих завдань. Зазвичай це виникає тоді, коли певні дії, спрямовані на місцевий розвиток, стають результатом активності, часто спонтанної, місцевих жителів, які не завжди знають про існування відповідних фахівців або з якоїсь причини не хочуть їх залучати до цього процесу.

Докази цьому можна знайти в низці емпіричних досліджень, присвячених вивченню як окремих аспектів розвитку територіальних громад, так і його впливу на розвиток і зміцнення громадянського суспільства або на соціально- економічний розвиток якої-небудь країни в цілому. Одним із таких досліджень було опитування фахівців із розвитку територіальних громад, що проводилось у Великобританії у 2015–2018 рр.

Одним з акцентів дослідження було розуміння ролі «безкоштовних» фахівців, тобто тих, які працюють на волонтерській основі. Зокрема, дослідження показало, що на практиці досить важко однозначно розмежовувати поняття «робота» (роль, традиційно пов'язана з неоплачуваними активістами і волонтерами) і «підвищення можливостей і сприяння» (ролі, частіше пов'язані з оплачуваними фахівцями). Але, що було дійсно встановлено, так це те, що отримання необхідних знань і навичок активістами істотно допомагає у здійсненні розвитку територіальних громад як їм самим, так і професіоналам, які отримують можливість спілкуватися з активістами однією мовою. Крім того, дослідження дозволило виділити чотири важливих для успішного розвитку територіальних громад аспекти, а саме: натхнення й залучення місцевих жителів до цього процесу як

індивідуальних акторів; допомога у створенні нових і в розвитку тих, що існують, груп активістів; участь громадян в ідентифікації проблем та в їхньому вирішенні; будівництво соціальних мереж і розвиток соціальних зв'язків у громаді.

Ці дослідження також, на їхню думку, свідчать, що сучасні громади соціально активні та що багато їхніх членів готові та прагнуть брати активну участь у розвитку своїх громад, як самостійно, так і у взаємодії з місцевими органами влади.

Більшість європейських авторів пишуть про необхідність визначення пріоритетних завдань у розвитку територіальних громад, на вирішенні яких необхідно концентрувати зусилля. Як пріоритетні виділяються завдання: забезпечення участі громадян у публічному управлінні, посилення громадянського суспільства і місцевої демократії, підвищення можливостей працевлаштування для громадян, удосконалення житлової політики, модернізації інфраструктури, вирішення проблем соціальної інклюзії, забезпечення стійкого розвитку, розвиток культурної різноманітності й міжкультурного посередництва, налагодження соціальних комунікацій. Якщо говорити про практичну діяльність різних організацій із розвитку територіальних громад, то вони мають свої власні пріоритети, що визначаються національними і/або місцевими особливостями і обсягом наявних ресурсів. Зокрема, CPA в Ірландії розглядає розвиток громад як головний інструмент у боротьбі з бідністю, CESAM у Швеції зосереджена на просуванні ідеї активного громадянства і партисипативного підходу до розроблення політики, Stiftelsen Idebanken у Норвегії бачить свій пріоритет у налагодженні діалогу між місцевими жителями і органами влади для забезпечення місцевого стійкого розвитку.

Організації, залучені в розвиток територіальних громад, як правило, проявляють активність на різних рівнях публічної політики: місцевому, регіональному, національному і транснаціональному. На наш погляд, створення глобальних зв'язків між різними видами організацій, залучених у

розвиток територіальних громад, може бути одним із ключових чинників успіху в цій сфері в майбутньому, оскільки дозволяє здійснювати трансферт знань, досвіду, а іноді й фінансових і матеріальних ресурсів.

У цілому, аналіз європейського досвіду дає підстави констатувати, що, хоча протягом багатьох років розвиток територіальних громад як сфера практичної діяльності боровся за суспільне визнання, проте тепер органи влади різного рівня все більше і більше використовують його для вирішення актуальних проблем місцевого, регіонального, а іноді і національного масштабу. Розвиток територіальних громад відіграє все більшу роль у національних і європейських програмах з активізації місцевої економіки, покращання життєвого простору і модернізації місцевих співтовариств і поселень.

Також багато роботи з місцевого розвитку здійснюється силами формальних організацій, і мало уваги приділяється залученню місцевих жителів до цього процесу.

При цьому фахівцями з розвитку територіальних громад часто робиться акцент на наданні консультацій, досягненні консенсусу думок і певного соціального балансу. Як результат, вони менше уваги приділяють проблемам, пов'язаним із соціальною нерівністю, конфліктами інтересів і соціальними конфліктами.

Ще однією проблемою, що відзначається деякими авторами, є те, що фахівці з розвитку громад, взаємодіючи з органами влади в рамках певних офіційних процедур, ризикують стати своєрідним «розширенням» бюрократії. А оскільки їх часто буває залучено до реалізації короткострокових проектів, що характеризуються цілями, які повинні принести видимі плоди в найближчій перспективі, то в результаті цього складним соціальним проблемам, таким як дуальність у суспільстві («заможні» і «незаможні»), всілякі форми дискримінації тощо, важко потрапити до політичного порядку денного.

Іншими словами, програми з розвитку територіальних громад часто

реалізуються для місцевих жителів, а не разом із ними, що суперечить глибинній сутності розвитку територіальних громад.

Уникнення подібної ситуації особливе важливо для України, оскільки в нашій країні все ще сильні патерналістські настрої, і найкращий шлях подолання їх, на наш погляд, полягає в залученні громадян до безпосередньої участі у вирішенні важливих для них проблем.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

Визначити напрями розвитку неможливо без його стратегічного бачення, формулювання цілей та індикаторів їх досягнення, визначення завдань. Стратегія розвитку передбачає створення комфортних умов проживання, формування безпечного простору для життя та ведення бізнесу, стимулювання громадянської та підприємницької активності, модернізацію інфраструктури, створення нових робочих місць. Стратегічне планування розвитку громади є також потужним інструментом об'єднання лідерів бізнесу та місцевої влади для створення публічно-приватних партнерств, що має позитивний вплив на місцевий діловий клімат та конкурентне становище громади, а також на вирішення інших питань, пов'язаних з рівнем життя всіх громадян.

Здійснивши аналіз тенденцій соціально-економічного розвитку Тетіївської міської об'єднаної територіальної громади, результати опитування її мешканців, проведемо SWOT-аналіз (табл. 3.1).

Для сильних сторін Тетіївської міської об'єднаної територіальної громади важливо поєднання чистого середовища з величезними можливостям для розвитку сфери рекреації з хорошим транспортним сполученням, з доволі розвинутою промисловістю, наявністю достатньо розвиненої мережі навчальних закладів, системи медичних установ, розвиненої мережі закладів культури.

Наявність потужних підприємств, їх розвиток та розширення потужностей зумовлюють соціальну активність місцевого населення, що проявляє себе як в громадській сфері, так і економіці. Це дозволяє громаді отримувати суттєві надходження до бюджету та забезпечувати надання визначеного законодавством України переліку публічних та соціальних послуг.

Таблиця 3.1.

SWOT-аналіз розвитку**Тетіївської міської об'єднаної територіальної громади**

Сильні сторони	Слабкі сторони
Прогресивна, дієва, сильна міська влада	Недостатньо фінансових ресурсів
Наявність великої кількості земельних ресурсів	Міграція молоді та кваліфікованих кадрів
Розвинена транспортна мережа	Скорочення промислових підприємств
Розвинена мережа електропостачання, водопостачання, газопостачання	Застаріла матеріально-технічна база підприємств, зношеність інженерних мереж
Розвинена мережа закладів освіти, медицини, культури та спорту	Зношеність приміщень закладів освіти, культури, медицини та спорту, недостатня кількість дітей
Екологічно чистий район	Недостатньо використовується потенціал громади для розвитку туризму
Можливості	Загрози
Розвиток підприємств з переробки сільськогосподарської продукції	Міграція населення
Розвиток альтернативної енергетики	Зростання цін на електроенергію
Виробництво органічної продукції	Знецінення гривні
Розвиток туризму	Стихійні сміттєсвалища

Джерело: складено автором

Слід відмітити і низку локальних факторів, що посилюють унікальність вищезазначених: великі площі землі, що придатні для обробітку та вирощування с/г культур (переважно чорноземи) та водні ресурси, наявність об'єктів, доступних для інвестування та земель за межами населених пунктів, які потенційно можуть бути інвестиційними ділянками в поєднанні з екологічно чистим регіоном та достатньою наявністю природних ресурсів може сприяти позитивній динаміці розвитку Тетіївської громади.

Серед негативних факторів найзагрозливішим є негативні демографічні тенденції, зокрема в сільських місцевостях, недостатня кількість робочих місць з належною оплатою праці, в результаті відбувається відтік молоді,

висококваліфікованої робочої сили у великі міста та за кордон. Недостатність власних (бюджетних) фінансових ресурсів для забезпечення системного соціально- економічного розвитку громади.

Більшість навчальних закладів потребують оновлення матеріально-технічного забезпечення які відповідають сучасним вимогам, також необхідне впровадження заходів із теплореновації та підвищення енергоефективності, невідповідність потужностей, особливо сільських місцевостях, на які розраховані навчальні заклади.

Недостатній рівень медичного обслуговування, особливо дефіцит молодих кваліфікованих спеціалістів, застаріле діагностичне та лікувальне обладнання медичних закладів.

Проблема навколишнього середовища полягає у відсутності організації по переробці твердих побутових відходів.

Підсумовуючи висновки SWOT варто зауважити, що в Тетіївській ОТГ сильні сторони переважають над слабкими, хоча перелік останніх – великий. Є значна кількість загроз, але можливостей для успішного розвитку громади явно більше.

До проектів, що матимуть стратегічне значення, відносяться - розширення меж громади, розвиток підприємств з переробки сільськогосподарської продукції, розвиток альтернативної енергетики, вирощування екологічно чистої сільськогосподарської продукції, розвиток тваринництва, підсобних господарств, створення технопарку, розвиток туристичної галузі.

Участь у державних та закордонних проектах із впровадження інноваційних підходів та співпраця з іншими об'єднаними громадами дасть значний зріст в економіці Тетіївської ОТГ.

Зрештою, всі проекти, що здійснюватимуться, матимуть на меті створення максимально комфортних умов проживання на території громади, привабливих як для місцевих мешканців, так і для жителів інших міст.

Для визначення напрямів розвитку Тетіївської ОТГ важливо чітко

сформулювати стратегічне бачення – якою хочуть бачити громаду її мешканці. Враховуючи висновки SWOT-аналізу пропонуємо сформулювати стратегічне бачення наступним чином – Тетіївська міська ОТГ – це туристичний та рекреаційний центр, де розвинуте підприємництво та сучасна інфраструктура, де панує здоровий спосіб життя та створені комфортні умови для мешканців громади та її гостей.

Реалізація бачення передбачає формулювання стратегічних та операційних цілей та завдань (табл. 3.2).

Таблиця 3.2.

Структура цілей Тетіївської міської ОТГ

Стратегічна ціль	Операційна ціль	Завдання
Розвиток економічної спроможності громади	Покращення можливостей для створення бізнесу Залучення інвестицій	1. Проведення інвентаризації ресурсів 2. Створення сучасних форм кооперації 3. Створення умов для стимулювання підприємницької активності мешканців громади 4. Створення технопарку, коворкінгу 5. Демонстрація інвестиційних можливостей громади
Створення комфортних умов для проживання	Розвиток інфраструктури	1. Оптимізація роботи комунальних підприємств 2. Ремонт багатоквартирних будинків 3. Покращення благоустрою громади
	Соціальний захист населення	Підвищення якості надання соціальних, освітніх послуг, послуг в сфері охорони здоров'я, в сфері освіти, культури та спорту

	Підвищення рівня безпеки проживання в громаді, екологічної та енергетичної безпеки	1. Створення муніципальної варти ОТГ 2. Встановлення світлофорів та мережі відеоспостереження 3. Забезпечення роздільного збору сміття 4. Запровадження технологій із використання альтернативних джерел енергії
Розвиток громадянського суспільства та висока якість надання послуг	Підвищення якості надання послуг	1. Створення ЦНАПу 2. Створення міського кол-центру та картки жителя ОТГ
	Покращення комунікацій влади, бізнесу та громадян	1. Запровадження ефективного Е-врядування 2. Інформування мешканців
Розвиток туризму	Розвиток інфраструктури зеленого та релігійного туризму	1. Створення туристичних маршрутів 2. Реставрація туристичних пам'яток та об'єктів історико-культурної спадщини
	Популяризація туристичного потенціалу	1. Створення та ведення сторінки «Тетіїв-туристичний» в соціальних мережах 2. Розробка та виготовлення сувенірної продукції, путівників, реклами

Джерело: складено автором

Основними джерелам фінансування заходів з реалізації Стратегії розвитку Тетіївської ОТГ є власні надходження до бюджету громади, а також зовнішні джерела (в тому числі цільові субвенції, кредити).

Слід відмітити, що збільшаться можливості участі громади у програмах, що продовжують діяти і фінансуються міжнародними інституціями, в тому числі – Радою Європи, Європейським Союзом, США, окремими країнами ЄС, Швейцарією, Канадою, Ізраїлем, приватними міжнародними фондами, іншими суб'єктами. У зв'язку з тим, що ці інституції надають перевагу співпраці з громадськими організаціями та об'єднаннями, місцева влада буде надавати підтримку, в тому числі і фінансову, тим організаціям, які будуть ініціювати та реалізовувати проекти на території громади.

Ефективність впровадження стратегії розвитку Тетіївської ОТГ значною мірою залежатиме від скоординованості дій, їх послідовності та рівня відповідальності міської ради, її виконкому, представників робочої групи та усіх небайдужих, хто матиме нагоду і бажання взяти участь у досягненні сформульованого бачення майбутнього територіальної громади. При цьому роль ініціатора, координатора впровадження, моніторингу та оцінки повинна бере на себе сама громада – через виборні органи самоврядної влади.

Моніторинг стратегії здійснюється протягом усього періоду її впровадження. Моніторинг та оцінка здійснюються на основі систематичного збору інформації про стан реалізації запланованих завдань та цілей у ситуації що змінюється. Це робить можливим впевненість у встановлених пріоритетах або в добре продуманих рішеннях, що спрямовані на зміни. Крім того, це тягне за собою усунення випадковості проектів.

ВИСНОВКИ

У випускній кваліфікаційній роботі запропоновано вирішення наукової проблеми, яка полягає у поглибленні теоретичних засад розвитку територіальних громад в умовах децентралізації та визначення напрямів щодо його удосконалення в умовах європейської інтеграції України. Результати досліджень тенденції та закономірностей розвитку територіальних громад в умовах децентралізації дозволили відповідно до поставленої мети та завдань зробити такі висновки та узагальнення:

1. У процесі дослідження теоретико-методичних засад виявлено, що у сучасній літературі існує багато концептуальних підходів до дослідження процесу розвитку територіальних громад в умовах децентралізації. Ґрунтуючись на положеннях історії та теорії державного управління проаналізовано еволюцію становлення місцевого самоврядування в Україні, встановлено, що ідеї та практика місцевого самоврядування мають давні традиції – від додержавної епохи східнослов'янських племен, вічових зборів Київської Русі до сучасної реформи децентралізації, яка виявилась найактуальнішою та соціально затребуваною. Від початку незалежності Української держави в різні роки було ініційовано та проведено цілу низку фундаментальних реформ, які вплинули та впливають на розвиток та функціонування багатьох соціальних інститутів економічних та політичних процесів в Україні. Але, на жаль, така зміна жодним чином не відображалась на якості життя громадян нашої держави, які й надалі продовжували стикатись з одними і тими ж самими проблемами конкретного міста, селища чи села. Був накопичений цікавий досвід, що характеризувався впливом західних та східних правових систем на стародавні традиції українців.

2. В роботі розглянуто зміст та систематизовано погляди понять «децентралізація», «територіальна громада», «розвиток територіальної

громади». Встановлено, що феномен «децентралізації» охоплює широке коло питань, які стосуються розвитку демократії, реорганізації систем влади, пошуку ефективних інструментів врегулювання економіки, розвитку самоорганізації громадян тощо. Він є багатограним, складним як по структурі так і за змістом. Аналіз концептуальних підходів до визначення феномена «територіальна громада» дозволив виокремити певні його детермінанти: локалізація, соціальна спільність, суб'єктоцентризм, цільна самодостатність, правова визначеність, кумулятивність. Отже, територіальна громада є тим самоврядним соціальним осередком, формування та оптимальне функціонування якого є передумовою побудови громадянського суспільства та правової держави в Україні.

3. Доведено, що розвиток територіальних громад є об'єктивним і складним багатограним процесом, він стосується відносно завершеної суспільно економічної одиниці, в якій проявляються всі сторони життєдіяльності суспільства. Ця багатогранність і комплексність процесу розвитку територіальних громад вимагає запровадження складних системних підходів, залучення значної кількості спеціалістів з різних галузей та врахування і узгодження позицій. Визначено складові поняття «розвиток територіальної громади». Зміст цих складових полягає у тому, що громада ефективно використовує не лише свій місцевий потенціал у вигляді майна, фінансів, людських ресурсів (кадрів), повноважень, але й інструменти впливу на органи місцевого самоврядування та їх посадових осіб, здійснює повноцінне місцеве самоврядування та забезпечує потреби мешканців відповідних населених пунктів. Систематизовано індикатори розвитку об'єднаних територіальних громад, а саме: прозоре планування місцевого розвитку; системне виконання стратегічних завдань; інвестиційна привабливість; розвиток місцевого підприємництва та інфраструктури; ефективне використання інструментарію та механізмів співробітництва територіальних громад для вирішення комплексних питань місцевого значення; доступність адміністративних та соціальних послуг; сучасні

заклади освіти, медицини, культури та спорту, місця для відпочинку та дозвілля; якісні та доступні дороги, транспорт з маршрутами сполучення всередині громади та за її межі, водопостачання, газ, освітлення вулиць, інтернет-зв'язок; ефективна взаємодія органів самоорганізації населення з органами місцевого самоврядування для вирішення питань місцевого значення.

4. Проаналізовано тенденції розвитку територіальних громад в Україні на прикладі Тетіївської міської об'єднаної територіальної громади. Надана територіальна характеристика та проаналізована адміністративно-територіальна структура Тетіївської міської об'єднаної територіальної громади. Встановлено, що пріоритетними напрямками розвитку громади є розвиток охорони здоров'я, освітній розвиток, енергозбереження та ресурсозбереження, розвиток культурного середовища та спортивної інфраструктури. Надано характеристику земельним ресурсам громади. Проаналізовано сучасну демографічну ситуацію в Тетіївській ОТГ, яка склалася під впливом історичного розвитку території, природного та механічного руху населення. Аналіз ринку праці довів, що у різних сферах економічної діяльності у громаді кількість зайнятих щорічно збільшується. Структуру місцевої економіки визначають підприємства сільського господарства, промислового виробництва та сфери послуг. Успішне вирішення комплексу завдань щодо забезпечення розвитку Тетіївської міської ОТГ значною мірою залежить від економічної ефективності фінансової політики, орієнтованої на поступове зростання та формування необхідних обсягів фінансових ресурсів. Питома вага бюджету розвитку в загальному обсязі видатків становить 8%.

5. За результатами соціологічного дослідження щодо розвитку громади та якості життя встановлено, що більша частина населення громади задоволені умовами і вважають комфортним проживанням в громаді. Нажаль, є й такі громадяни що бажають виїхати при найменшій можливості. Найбільшою проблемою для населення є можливість працевлаштування,

незадовільний стан доріг та умови започаткування та ведення власного бізнесу. Проте, більшість задоволені рівнем надання освітніх послуг, роботою дошкільних установ, медичним забезпеченням та екологічним станом громади. Можливість працевлаштування є головною проблемою більшості опитаних громадян, відсутність зовнішніх інвестицій на території громади й низька громадська ініціативність заважає розвитку економіки.

6. На думку населення громади основним ресурсом для подальшого розвитку є прогресивна та дієва місцева влада, місцеві підприємства і підприємці, активність мешканців громади та вільні промислові приміщення. Підприємці дають високу оцінку діяльності органам місцевого самоврядування, особливо управлінні міської та селищним радам, постійним комісіям ради, депутатам ради, також органу реєстрації бізнесу, податковому органу та пожежній охороні.

7. Проаналізовано європейський досвід розвитку територіальних громад. Доведено, що за всієї своєї подібності європейські країни мають власну неповторну індивідуальність. Розвиток територіальних громад відіграє все більшу роль у національних і європейських програмах з активізації місцевої економіки, покращення життєвого простору і модернізації місцевих співтовариств і поселень. Програми з розвитку територіальних громад часто реалізуються для місцевих жителів, а не разом із ними, що суперечить глибинній сутності розвитку територіальних громад. Уникнення подібної ситуації особливе важливо для України, оскільки в нашій країні все ще сильні патерналістські настрої, і найкращий шлях подолання їх, на наш погляд, полягає в залученні громадян до безпосередньої участі у вирішенні важливих для них проблем.

8. Здійснивши аналіз тенденцій соціально-економічного розвитку Тетіївської міської об'єднаної територіальної громади, результати опитування її мешканців, проведено SWOT-аналіз, підсумовуючи висновки якого варто зауважити, що в Тетіївській ОТГ сильні сторони переважають над слабкими, хоча перелік останніх – великий. Є значна кількість загроз, але

можливостей для успішного розвитку громади явно більше. До проектів, що матимуть стратегічне значення, відносяться - розширення меж громади, розвиток підприємств з переробки сільськогосподарської продукції, розвиток альтернативної енергетики, вирощування екологічно чистої сільськогосподарської продукції, розвиток тваринництва, підсобних господарств, створення технопарку, розвиток туристичної галузі. Участь у державних та закордонних проектах із впровадження інноваційних підходів та співпраця з іншими об'єднаними громадами надасть можливість значного зростання в економіці Тетіївської ОТГ.

9. Враховуючи висновки SWOT-аналізу сформульовано стратегічне бачення розвитку громади, що важливо для визначення напрямів розвитку. Тетіївська міська ОТГ – це туристичний та рекреаційний центр, де розвинуте підприємництво та сучасна інфраструктура, де панує здоровий спосіб життя та створені комфортні умови для мешканців громади та її гостей. Визначено стратегічні цілі та завдання для реалізації бачення.

10. Доведено, що ефективність впровадження стратегії розвитку Тетіївської ОТГ значною мірою залежатиме від скоординованості дій, їх послідовності та рівня відповідальності міської ради, її виконкому, представників робочої групи та усіх небайдужих, хто матиме нагоду і бажання взяти участь у досягненні сформульованого бачення майбутнього територіальної громади. При цьому роль ініціатора, координатора впровадження, моніторингу та оцінки повинна бере на себе сама громада – через виборні органи самоврядної влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. Організоване суспільство. Київ: Інститут вищої освіти АПН України, 2019. 734 с.
2. Багмет М. О., Личко Т. М. Цінність місцевого самоврядування як демократичної форми децентралізації державно-владних повноважень. Наукові праці ЧДУ. Серія: Державне управління. 2019. № 112. С. 33–37.
3. Барановська Т. М. Територіальні громади як первинний суб'єкт місцевого самоврядування та реалізації муніципальної політики/ Т. М. Барановська, О. Г. Остапенко // Державне управління: удосконалення та розвиток. – К., 2017. – № 10. – Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=909>.
4. Батанов О. В. Конституційно-правовий статус територіальних громад в Україні : монографія / О. В. Батанов ; за заг. ред. В. Ф. Погорілка. – К. : Ін Юре, 2017. – 512 с.
5. Батанов О. В. Територіальна громада – первинний суб'єкт муніципальної влади в Україні: поняття та ознаки / О. В. Батанов // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2018. – № 2. – С. 51–57.
6. Безуглий С. Розвиток / С. Безуглий // Енциклопедичний словник з державного управління / [уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.] ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трошинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2017. – 820 с.
7. Бондаренко А. І. Вплив держави на формування місцевих бюджетів у країнах Європи. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tpdu/2016_4/doc/2/13.pdf
8. Борденюк В. І. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії: монограф. К.: Парламентське вид-во, 2017. 576 с.

9. Борденюк В. І. Децентралізація державної влади і місцеве самоврядування: поняття, суть та форми (види). Право України. 2015. № 1. С. 21–25.
10. Бориславський Л. Всеукраїнський форум учених правознавців «Новітній конституційний процес в Україні: питання децентралізації влади». Право. Вісник. Додаток до журналу “Право України”. К.: Ін Юре, 2017. С. 68–72.
11. Борденюк В. Децентралізація державної влади і місцеве самоврядування: поняття, суть та форми (види) [Текст] / В.Борденюк // Право України. – 2018. – №1. – С. 21-25.],
12. Братковський М. Л. Децентралізація публічної влади в Україні: проблеми та перспективи. Держава та регіони. Серія: Державне управління. 2019– № 4. С. 109–112.
13. Брэбан Г. Французское административное право/пер. с фр. ;под ред. и со вступ. ст. С. В. Боботова. Москва: Прогресс, 1918. 488 с.
14. Будник М. Децентралізація – як необхідна умова модернізаційних процесів у системі державного управління України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Apdu_o/2019_1/R_2/Budnik.pdf
15. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. К.: Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2014. 1440 с.
16. Грицяк І. А. Державнеуправління в Україні: централізація і децентралізація [Текст] / І.А.Грицяк. – К. : Вид-во УАДУ, 1918. – 487 с
17. Гурне Б. Державне управління /пер. з фр. Київ: Основи, 1918. 165 с.
18. Експертний висновок щодо відповідності національного законодавства України положенням Європейської хартії місцевого самоврядування. – Режим доступу : <http://old.csi.org.ua/?p=2364>.

19. Європейська хартія місцевого самоврядування : Документ Ради Європи від 15жовтня 1985 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_036 (дата звернення: 03.09.2020).
20. Євтушенко О. Н. Демократизація державної влади і місцевого самоврядування на принципі субсидіарності: досвід Німеччини. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія: Політологія. 2018. Т. 93, вип. 80. С. 76–81. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdupol_2018_93_80_20.
21. Децентралізація дає можливості. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/>
22. Децентралізація в Україні: законодавчі новації та суспільні сподівання / переднє слово Голови Верховної Ради України В. Б. Гройсмана. К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2015. 413 с.
23. Децентралізація та територіальна консолідація України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slg-coe.org.ua/>
24. Децентралізація: аналіз європейського досвіду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.segodnya.ua/lifestyle/fun/decentralizaciya-analiz-evropeyskogo-opyta-infografika-658161.html>
25. Загуменник В.І. Державне управління та виконавча влада в Україні: навч. посіб. / В. І. Загуменник, В. В. Проценко – Київ: (ДУВПП «Бендерськадрукарня «Поліграфіст»), 2015. – 296 с.
26. Звернення програмного характеру гетьмана Павла Скоропадського «Грамота до всьогоукраїнського народу» від 29.04.1918 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0003300-18.1>.
27. Камінська Н. В. Місцеве самоврядування: теоретико-історичний і порівняльно-правовий аналіз : навч. посіб. / Н. В. Камінська – К., 2017. – 232 с.

28. Коваленко А.А. Місцеве самоврядування: природа, ознаки, межі. Право України. 1917. № 2. С. 3–5.
29. Конституція Української Народної Республіки (Статут про державний устрій, права і вільності УНР). Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0002300-18>
30. Кравченко В. В. Актуальні проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні : кол. моногр. / за ред. В. В. Кравченка, М. О. Баймуратова, О. В. Батанова. – К. :Атіка, 2017. – 864 с.
31. Кремена О. Л. Проблеми децентралізації в Україні. Молодий вчений. 2019. №12(1). С. 265-268. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_12%281%2963.
32. Крусян А. Всеукраїнський форум учених правознавців “Новітній конституційний процес в Україні: питання децентралізації влади”. Право. Вісник. Додаток до журналу “Право України”. К.: Ін Юре, 2018. С.46–49.
33. Лендшел М. О. Європеїзація політичного процесу в країнах ЦСЄ як чинник здійснення децентралізаційної реформи. Наук. зап.НаУКМА. 2018. Т. 82: Політ. науки. С.44–49.
34. Мельник А. Ф., Смоленський О. Ю., Васіна А. Ю., Гордієнко Л. Ю. Державне управління: навч. посіб. / за заг. ред. А. Ф. Мельника. Київ: Знання-Прес, 2019. 340 с.
35. Мельтюхова Н., Ваніна Я. Реалізація принципу відкритості як інструмент практичного здійснення децентралізації влади. Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. 2018. Вип. 1. С. 165–174. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2018_1_24
36. Муниципальное право Украины :підручник / за ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького. – К., 2017. – С. 7.
37. Настрої та очікування українців: регіональні особливості. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://ratinggroup.ua/research/ukraine/nastroeniya_i_ozhidaniya_ukraincev_regi_o

38. Одінцова Г. С., Мостовий Г. І., Амосов О. Ю. та ін. Державне управління і менеджмент: навч. посіб. у табл. і схемах / за заг. ред. Г. С. Одінцової. Харків: ХарPI УАДУ, 2017. – 492 с.

39. Панасюк С. А. Якісний переклад тексту Європейської хартії місцевого самоврядування: шлях до реальної євроінтеграції / С. А. Панасюк. – Режим доступу : <http://vartaprava.com.ua/analitika/problemy-perekladu-evropejskoji-hartiji-mistsevoho-samovryaduvannya.html>.

40. Пасічник М. І. Еволюція та характерні ознаки децентралізації публічного управління. Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. 2017.№4.С.175–182. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2017_4_24.

41. Підкуйко О. О. Концептуально-понятійні основи забезпечення розвитку територіальної громади / О. О. Підкуйко // Науковий вісник Академії муніципального управління :зб. наук. пр. – К. : Вид.-поліграф. центр Акад. муніцип. упр., 2017. – Вип. 4. – С. 339–345.

42. Прієшкіна О.В. Децентралізація державної влади та розширення прав місцевого самоврядування: проблеми й перспективи / О.В.Прієшкіна / Право України. – 2018. – №11. – С. 86-89.

43. Про затвердження Державної стратегії регіону на період до 2020 року: постанова Кабінету Міністрів України від 6.08.2014 р. № 385. Законодавство України: сайт. URL: <https://zakon2rada.gov/UA/laws/show/385-2014-%BF>

44. Про План законодавчого забезпечення реформ в Україні: постанова Верховної Ради України від 4.06.2015 р. № 509-VIII. Законодавство України: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-viii>

45. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 р. № 1508-VII. Законодавство України: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18> 10. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII. Законодавство України: сайт. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/157-19>

46. Офіційний сайт Тетіївської міської об'єднаної територіальної громади [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://tetiivmiskrada.gov.ua/otg/pro-tetiivsku-misku-obyednanu-terytorialnu-hromadu/>

47. Розенбаум А. Демократія, урядування і децентралізація / Проблеми стосунків між рівнями влади крізь призму українського законодавства. Вісник Програми сприяння парламентам України. 1918. 17 груд. С.12–15. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://pdp.org.ua/analytics/authorities/933-168-a4>.

48. Словник іншомовних слів / за ред. О.С. Мельничука. К.: Головна редакція УРЕ, 1977. 776 с.

49. Тлумачний словник української мови / за ред. В.С. Калашника. 2-ге вид., випр. і доп. Х.: Прапор, 2014. 992 с.

50. Х. фон Браун та У. Гроте [BraunvonJ. Does decentralization serve the poor? / J. vonBraun, U. Grote (eds).Managing fiscal decentralization. London: Routledge, 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/seminar/2018/fiscal/vonbraun.pdf>

51. Шайхлисламов Э.Р. Механизм децентрализации государственной власти в федеративном государстве. История государства и права. 2017. No 20. С. 6–9.

52. Шемшученко Ю. Всеукраїнський форум учених правознавців “Новітній конституційний процес в Україні: питання децентралізації влади”. Право. Вісник. Додаток до журналу “Право України”. К.: Видавничий Дім Ін Юре, 2019. С. 22–25.

53. Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.despro.org.ua

54. Collins R. Theoretical Sociology / R. Collins. – New York : Harcourt Brace Jovanovich, 1918. – 356 p.

55. Litvack J. What is Decentralization [Електронний ресурс] – Режим доступу:

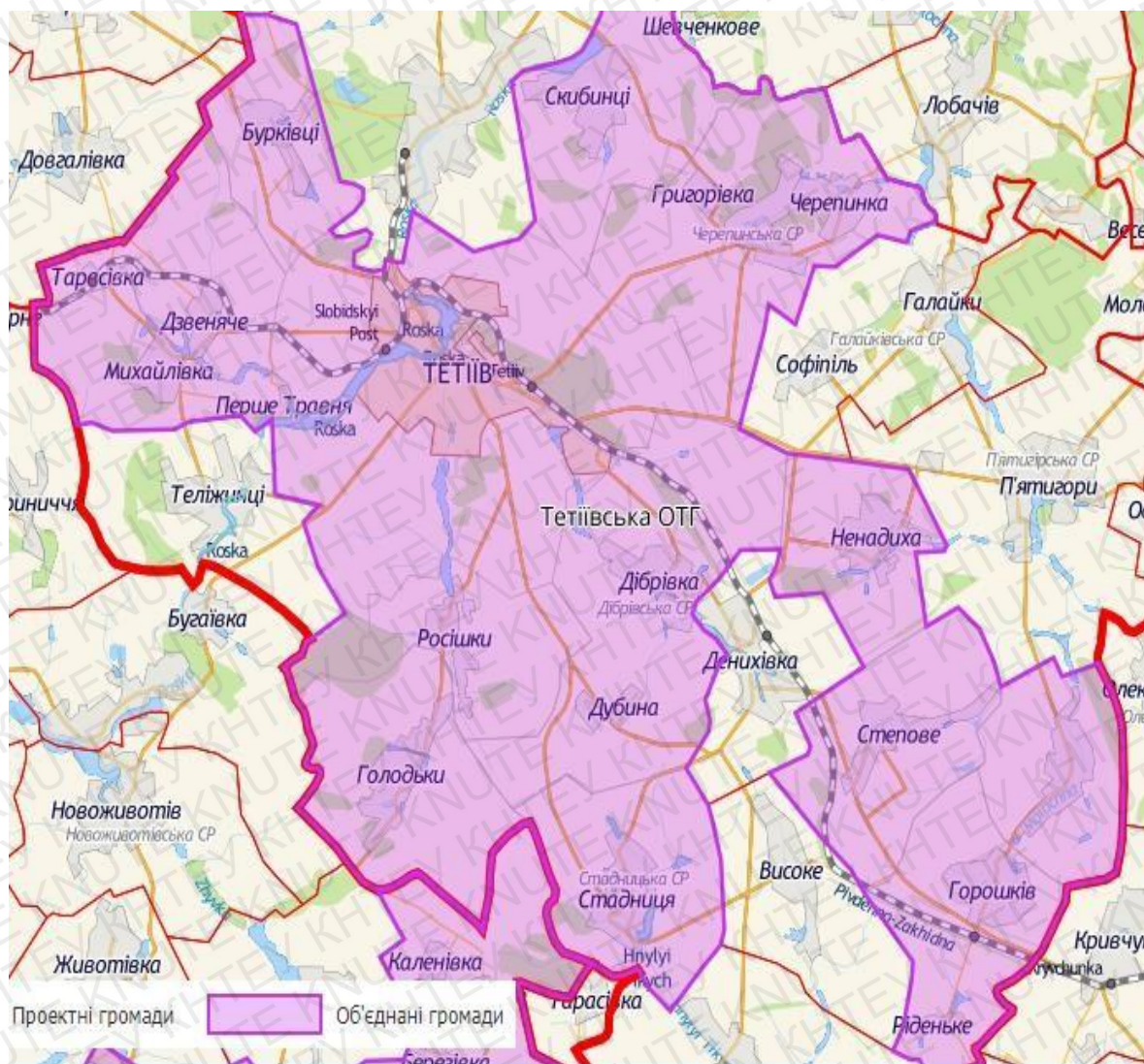
http://www.ciesin.org/decentralization/English/General/Different_forms.html

56. Parsons, T., (1961) Theories of Society: foundations of modern sociological theory, Free Press, New York

Додатки

Додаток 1

Територія Тетіївської об'єднаної територіальної громади



Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

РЕФЕРАТ
ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
на тему:
«РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ»

Студента 2 курсу, 10м групи,
спеціальності 281

«Публічне управління та
адміністрування»
спеціалізації
«Публічне управління та
адміністрування»

Гирик
Владислав
Олександрович

(підпис студента)

Науковий керівник
д.е.н.
доцент

Новікова
Наталя
Леонідівна

(підпис керівника)

Гарант освітньої програми
д.е.н.
професор

Ладонько
Людмила
Степанівна

(підпис гаранта)

Київ 2020

Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (налічує 56 найменувань). Основний зміст роботи викладено на 57 сторінках комп'ютерного тексту. Робота містить 3 рисунки, 12 таблиць.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретичних засад розвитку територіальних громад в умовах децентралізації та розроблення рекомендацій щодо його вдосконалення в Україні.

Відповідно до мети було визначено коло завдань:

- охарактеризувати концептуальні засади децентралізації управління територіальними громадами;
- дослідити теоретико-методичні засади розвитку територіальних громад;
- здійснити моніторинг та оцінювання розвитку територіальних громад в Україні;
- дослідити світовий досвід розвитку територіальних громад з метою імплементації його в Україні;
- визначити напрями подальшого розвитку територіальних громад України.

Об'єктом дослідження є процес розвитку територіальних громад в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти розвитку територіальних громад в Україні.

Для досягнення мети випускної кваліфікаційної роботи та вирішення поставлених завдань використано низку загальнонаукових та спеціальних методів дослідження: метод системного підходу та історико-логічний метод – при дослідженні теоретичних аспектів розвитку територіальних громад в умовах децентралізації; методи ретроспективного, порівняльного аналізу – при розгляді світового досвіду розвитку місцевого самоврядування; методи аналізу та синтезу, групування, узагальнення, перехід від абстрактного до конкретного – при розробці рекомендацій щодо визначення напрямів подальшого розвитку територіальних громад в Україні; економіко-статистичні – при моніторингу та оцінюванні процесу розвитку територіальних громад в Україні.

У першому розділі розкриваються теоретичні засади розвитку територіальних громад в умовах децентралізації.

У другому розділі аналізується тенденції розвитку територіальних громад в Україні.

У третьому розділі викладено пропозиції щодо напрямів розвитку територіальних громад в Україні.

Ключові слова: децентралізація, об'єднана територіальна громада, розвиток, місцеве самоврядування.

Анотація

Випускна кваліфікаційна робота присвячена поглибленню теоретичних засад розвитку територіальних громад в умовах децентралізації та розробленню рекомендацій щодо його вдосконалення в Україні.

У першому розділі розкриваються теоретичні засади розвитку територіальних громад в умовах децентралізації.

У другому розділі аналізується тенденції розвитку територіальних громад в Україні.

У третьому розділі викладено пропозиції щодо напрямів розвитку територіальних громад в Україні.

Ключові слова: децентралізація, об'єднана територіальна громада, розвиток, місцеве самоврядування.

Abstract.

The final qualifying work is devoted to the deepening of the theoretical foundations of the development of territorial communities in the context of decentralization and the development of recommendations for its improvement in Ukraine.

The first section reveals the theoretical foundations of the development of territorial communities in the context of decentralization.

The second section analyzes the development trends of territorial communities in Ukraine.

The third section contains proposals for the development of territorial communities in Ukraine.

Key words: decentralization, united territorial community, development, local self-government.

Завідувачу кафедри публічного
управління та адміністрування
Новіковій Н.Л.

Заява

Я, Гирик Владислав Олександрович, повідомляю, що за результатами здійснення самостійної перевірки з використанням програмно-технічних засобів у наданій випускній кваліфікаційній роботі на тему: « Розвиток територіальних громад в умовах децентралізації» не міститься елементів академічного плагіату. У випадках використання прямих запозичень з друкованих та електронних джерел, вказані відповідні посилання.

Робота для перевірки надається у друкованому та електронному варіантах. Електронна версія роботи ідентична з друкованою.

«01» грудня 2020 року

_____ (підпис)

Згода

Я, Гирик Владислав Олександрович, цим засвідчую, що є автором випускної кваліфікаційної роботи на тему: “ Розвиток територіальних громад в умовах децентралізації” несу повну відповідальність за достовірність, точність та повноту поданої у роботі інформації, жодна частина роботи не була скопійована, за винятком випадків, коли робиться належне підтвердження в присвоєнні. Я підтверджую, що у роботі не міститься державної таємниці або інформації для службового користування.

Цим засвідчую, що жодна частина цієї роботи не була опублікована мною раніше.

Я даю дозвіл на те, що моя робота буде направлена в інституційний депозитарій Київського національного торговельно-економічного університету і збережена в базі даних для майбутньої перевірки плагіату.

«01 » грудня 2020 року Гирик В.О. (_____)

Підпис

Прізвище, ініціали

Поиск по названиям документов

1/1

ПЕРЕМЕСТИТЬУДАЛИТЬИСТОРИЯ ОТЧЕТОВ

Название	Дата загрузки	Оригинальность	
Гирик Розвиток.txt	16 Ноя 2020 21:42	87,58%	ПОСМОТРЕТЬ РЕЗУЛЬТАТЫ

Оригинальность87,58%

Займствования12,42%

Цитирования0%

Сд

Полный отчет

Краткий отчет

История отчетов

РАСПЕЧАТАТЬ

ВЫГРУЗИТЬ

Свойства документа

Имя исходного файла

Гирик Розвиток.txt